

relevant

geloof / kerk / mens / maatschappij
bisdom Antwerpen / mei-juni 2019

Waarheen zijn we op weg?

MGR. BONNY IN
LATIJNS-AMERIKA

KARDINAAL
DANNEELS OVERLEDEN

MISDIENAARS,
EEN VISITEKAARTJE

MOEDEREN OVER
MARIABEELDEN

INHOUD

Woord van de bisschop	3
Waarheen zijn we onderweg?	4
De bestemming van Tobias	10
Bezoek aan Latijns-Amerika: delen en leren	12
Een zaaier. Afscheid van kardinaal Danneels	14
Een pastorale eenheid wil geen keurslijf zijn	15
Het catechumenaat: de vreugde van de weg	16
Groep in de kijker: Misdienswerking	18
Estafette: Paula Sörnsen	19
De kiosk	20
Lerenslang: De spirit van het vormsel	22
Doorkijk:	
Van 'deur van de hemel' tot 'ster der zee'	23
Jongerenkatern	24
Was jij erbij?	26
Het voorval	28

COLOFON

Relevant, het diocesane magazine van het bisdom Antwerpen, verschijnt tweemaandelijks.
Verantwoordelijk uitgever is Olivier Lins, Schoenmarkt 2, 2000 Antwerpen.
Hoofdredactie: Ilse Van Halst
Redactieraad: Marjolein Bruyndonckx, Jan Caljon, David Godecharle, Ann Huber, Jan Kint, Olivier Lins, Saskia van den Kieboom, Lea Verstricht, Bart Willemsen
Redactie: *Relevant*, Groenenborgerlaan 149, 2020 Antwerpen, 03 287 35 83, relevant@bisdomantwerpen.be, www.relevant-bisdomantwerpen.be.
Abonnementen: Abonnementen *Relevant*, p/a Halewijnlaan 92, 2050 Antwerpen, 03 210 08 37, abonnementen.relevant@kerknet.be.
Een jaarabonnement kost 20 euro. Jongeren betalen 10 euro. Abonnees in het buitenland betalen 40 euro. Een steunabonnement kost 50 euro.
Abonneren kan op IBAN: BE45 7350 3165 1589, BIC: KREDBEBB van vzw Bisdom Antwerpen – *Relevant* met duidelijke vermelding van naam en adres voor wie het abonnement bestemd is.

© Frank Bährmüller

TICKET TO RIDE

In het vorige nummer van *Relevant* gingen we dieper in op het vertrekpunt van onze weg, in dit nummer staan we stil bij ons doel. Waarheen zijn we onderweg?

Ken je het gezelschapsspel *Ticket to ride*? Bij het begin krijgt elke

speler drie kaarten, elk met een bestemming of een doel. Ieder mag zelf zijn bestemming kiezen uit deze drie kaarten. En dan begint het spel. Dan ga je op pad, stukje per stukje. En mag je aan je weg bouwen. Soms vergt dat geduld, soms moet je uitwijken omdat iemand de weg verspert of omdat je te veel treuzelde, soms kun je een fout nog herstellen, soms moet je door een tunnel, soms moet je over bergen en kan dat wat extra van je vragen, soms ook trek je het lot uit de loterij en kun je een joker inzetten ... Als het vlot, mag je zelfs nog 'nevenbestemmingen' uitkiezen ... En raar maar waar, wie de langste route afgelegd heeft, krijgt een bonus. Als metafoor van het echte leven kan dat tellen.

Zo vertellen heel wat mensen in dit nummer over het doel van hun leven en hoe die bestemming niet altijd klaar en eenduidig is: Peter Potters vertelt hoe hij op weg is, gezonden door onze bisschop, Pascale Van Hoof vertelt hoe het perspectief van 'vrijlating' vaak vaag of zelfs onbestaand is voor patiënten in het Forensisch Psychiatrisch Centrum, Ann Huber gaat een eindje mee op weg met mensen met een levensbedreigende ziekte. In *Laudato si'* zijn sociaal kwetsbare mensen op weg naar zelfstandigheid.

Evenmin als in het spel komt het er in het echte leven op aan om de snelste of kortste route naar je eindbestemming te nemen. Omdat elk onderweg zijn betekenisvol is, in het licht van onze 'eindbestemming'.

Rijd je mee?

Ilse Van Halst

› High five! Jong en oud enthousiasme op de vormelingsdag in Lier op 30 maart.

OP GOED GELUK

Wie een tocht aanvat, kent zijn plaats van vertrek beter dan de plaats van aankomst. Wat we achterlaten, kennen we al. Soms te lang en te goed. Wat we zullen aantreffen, kennen we nog niet. Daarom is elke tocht een avontuur. Wie het zekere verkiest boven het onzekere, kan beter thuisblijven. Bij elk vertrek hoort een portie onzekerheid en aarzeling. Waarom dan de gok van het vertrek toch wagen? We laten ons leiden door een belofte: waar we heen gaan, belooft zó mooi te zijn, dat we het niet willen missen. We laten ons leiden door het verhaal van anderen: wat zij hebben meegemaakt, willen ook wij meemaken. We gaan voort op een intuïtie of een droom: we willen liever een verlangen volgen dan te blijven stilzitten uit berekening. En toch, elke tocht is een waagstuk. We vertrekken steeds 'op goed geluk'.

Je kunt er de Bijbel op nalezen. Wanneer God mensen op weg zet, stuurt hij hen het onzekere tegemoet. Abraham verlaat zijn land, weliswaar op Gods belofte, maar zonder te weten waar de weg hem zal leiden of wanneer hij zal aankomen. Op zijn schouders rust bovendien het lot van zijn familie en zijn stam. Het mag niet mislukken. Mozes trekt met zijn volk uit Egypte, dwars door de Rode Zee, richting het Beloofde Land. Het wordt een lange tocht door de woestijn, naar een land dat Mozes zelf uiteindelijk niet zal binnengaan. Jezus trekt van dorp naar dorp, van ontmoeting naar ontmoeting, zonder te weten wie Hij zal aantreffen en welke ontvangst hem te wachten staat. Na Pinksteren zwermen de apostelen uit naar alle uithoeken van de wereld, zo ver er wegen lopen of schepen varen. Geen groot verhaal zonder verre horizon.

Hoef je de bestemming dan niet te kennen om vordering te maken? Ja en nee. Ja, omdat je op koers moet blijven en de juiste richting moet

aanhouden. De bestemming geeft je bovendien de kracht om blaren en builen erbij te nemen, om je route waar nodig te herberekenen, om 's avonds moe maar voldaan onder de wol te kruipen en 's ochtends opnieuw met frisse moed op pad te gaan. Nee, omdat de bestemming grondig anders mag zijn dan wat we al kennen en meegemaakt hebben. De bevrijding zit in het ongekende. Een gekende bestemming is als een businessplan of een beleidsakkoord. Het is berekend – zelfs verzekerd – en juist daarom zo voorspelbaar. Het lijkt meer op de voorzetting van een verleden dan op de inzet van een toekomst. Gezegend zijn zij die zich durven te wagen aan een ongekende toekomst!

En, gezegende christenen zijn het die zich durven te wagen aan een ongekende toekomst. Hoe kunnen we onze kerkgemeenschap opnieuw in beweging krijgen? Ook veel kerkelijke documenten of initiatieven zijn al te voorspelbaar. Ze draaien meer om het verleden dan om de toekomst. Ze houden het veilige vast. In de weken tussen Pasen en Pinksteren komt de eerste lezing van de eucharistie telkens uit het boek van de Handelingen van de Apostelen, het eerste boek over de kerkgemeenschap. Voor de apostelen was alles onvoorstelbaar en onvoorspelbaar nieuw. Elke stap vooruit was een waagstuk. Ze waren bovendien niet verzekerd. Hun optreden bracht discussie en tegenstand teweeg, van binnen en van buiten de kerkgemeenschap. Toch gingen ze ervoor. De Heilige Geest liet hen geen andere keuze. Durven ook wij ons nog aan zulk een toekomst te wagen?

+ Johan Bonny

› Fleurige surprise in het bisschopshuis op Vrouwendag! Onze bisschop verraste alle vrouwelijke medewerkers met een bloemetje. En blij dat we waren met deze attentie!

© Ise Van Halst

🐟 Iets te laat vertrokken? Twee figuranten haasten zich naar de Heilige Bloedprocessie. Dit jaar trekt ze door de straten van Hoogstraten op 16 en 23 juni. Op Sacramentsdag 20 juni gaat een verkorte processie uit in de Sint-Katharinakerk. Op 19 juni kun je in de Begijnhofkerk een kaarsje branden tijdens 'Light a candle'.

WAARHEEN ZIJN WE OP WEG?

✠ **Wat is het doel in ons leven? Welk toekomstperspectief hebben we voor ogen? Waarnaar streven we? Wat is onze 'eindbestemming'?**

QUO VADIS? TUSSEN OORSPRONG EN BESTEMMING

*In mijn jeugd jaren gingen we op zondag met heel het gezin naar de 'pinksterkerk', de parochiekerk naast onze school, het jezuïetencollege in Turnhout. Ik vond dat toen al een intrigerende naam, omdat hij meer zegt over de Kerk als gemeenschap dan over het gebouw. Toen reeds riep die benaming beelden op over **een Geest die in beweging zet en aanvuurt, en mensen tot aan "het uiteinde der aarde" met elkaar verbindt** (Handelingen 1, 8). De Kerk was vooral pinksterkerk op zondag om tien uur, of op andere momenten van samenkomst, want een lege pinksterkerk bestaat niet. Pinksteren is het feest van de Kerk. We vieren wat we zijn: volk van God, zoals de Kerk in 'Lumen Gentium' wordt genoemd. Het is een definitie van Kerk die de eeuwen doorstaat. Pinksteren is het feest van relatie, inspiratie en creatie.*

David Godecharle

Het is geen toeval dat het joodse Wekenfeest of *Sjavoet* aan de grondslag ligt van het pinksterfeest. Vijftig dagen na Pasen vieren joden het eeuwenoude geschenk van de Torah, het symbool van het verbond van God met Israël. Ook met Pinksteren gaat het om verbond en verbondenheid. We vieren het eenvoudige en tegelijk wonderlijke geschenk dat we gemeenschap mogen vormen, gedragen en gesterkt door de Geest, met God, omwille van Jezus. Verbond met God en verbondenheid met Jezus. Daar begint het voor de Kerk. Het begint telkens bij de liefde van God die in Jezus tot het uiterste betoond wordt (Johannes 13, 1). Vanuit de gemeenschap met Jezus krijgt de toekomst vorm.

Het doet denken aan feestjes met kinderen, voor wie het dan vooral feest is omdat we er 'met z'n allen' zijn. De aanleiding van het feest kan soms helemaal opgaan in het vieren van de gemeenschap die we zijn. Zo viel me eens op het einde van het verjaardagsfeestje van ons zontje de eer te beurt om ook jarig te mogen zijn. Een verjaardag kan blijkbaar uitwaaien naar wie erbij is. Is dat geen mooi beeld van Kerk-zijn?

Een teken van de tijd

Waar gaan we naartoe? Het thema van dit nummer leeft op vele plaatsen: waarheen is de Kerk op weg? Nu eens wordt de vraag luidop gesteld, dan weer borrelt ze stilzwijgend uit ons gevoel en onze gedachten op. Als er al een antwoord komt, klinken er hoopvolle, bezorgde en ontmoedigde geluiden. De toekomsttraag beperkt zich vandaag in ieder geval niet tot Kerk en christelijk geloof. Waar liggen uitdagingen en kansen voor de wereld van

morgen? Wat is 'duurzaam'? Dagelijks berichten diverse media over het 'waarheen' van technologie, klimaat, zorg, onderwijs, identiteit, socio-economische verhoudingen, internationale relaties, en noem maar op.

Dat geloof en Kerk nieuwe vormen en structuren zullen aannemen, is een zekerheid. Dat is in de geschiedenis nooit anders geweest. De 'waarheen'-vraag gaat over iets anders. Vinden jonge mensen een plaats waar hun geloof in wereld, Kerk en samenleving gekoesterd wordt en waar hun zorgen in gemeenschap gedragen worden? Zal er voor onze (klein) kinderen een 'duurzame ruimte' zijn om vanuit geloof, hoop en liefde te leven? De vraag is een 'teken van de tijd', om nog maar eens een geijkt begrip uit het Tweede Vaticaans Concilie aan te halen.

Hernieuwen is herbronnen

Hoewel zonder meer actueel, is de vraag 'waarheen' voor de Kerk niet nieuw. Integendeel, het is de vraag waaruit ze net ontstaan is. "En wat nu?" – de verzuchting na Pasen – is de overweldigende uitdaging waarvoor de eerste leerlingen zich na het heengaan van Jezus geplaatst zagen. Toch zochten ze niet naarstig naar definitieve en planmatige oplossingen. Nee, ze volgden een andere weg vooruit, namelijk die van getuigen over de levende boodschap van Jezus van Nazareth.

Het is in dat zoeken naar een bestemming en vruchtbare grond voor de getuigende gemeenschap dat herkomst en toekomst van de Kerk samenkomen. Hernieuwen en herbronnen gaan hand in hand. Om vooruit te gaan, zijn we aangewezen op ervaringen en verhalen van anderen, op 'geloof uit het gehoor' (Romeinen 10, 17), op de wijze waarop God zich door de eeuwen heen in het leven van mensen laat kennen.

Omgekeerd brengt elke herbronning het perspectief van vandaag in de wereld van toen binnen. Er is pas een christelijke traditie omdat God op telkens unieke wijze in relatie treedt met concrete mensen, in concrete tijden en op concrete plaatsen. Traditie zonder vernieuwing is voor christenen een *contradictio in terminis*. Zoals bij alle levendige organismen dooft het innerlijke vuur wanneer rituelen, sacramenten, voorschriften en teksten onder een stolp geplaatst worden wegens een tekort aan zuurstof. Dat is de les van Pinksteren: het Evangelie van Jezus, de Christus, wordt telkens opnieuw geactualiseerd in het getuigenis van de gemeenschap. Het christelijke verhaal leeft voort wanneer het verleden richting geeft aan de toekomst en de toekomst tegelijk het verleden bevraagt.

Jezus: oorsprong en bestemming

Dat de eerste leerlingen van Jezus ons zijn voorgegaan in het zoeken naar een toekomst voor gemeenschap en Kerk betekent niet dat die zoektocht vanzelfsprekend is. Hij was niet evident voor hen en hij is het vandaag evenmin voor ons.

© Thijs Van den Brande

© Paul Hermans

Ondanks het beeld dat Jezus schetst van de weg naar blijvende verbondenheid met Hem, vraagt Thomas: “Maar Heer, we weten niet eens waar U heen gaat; hoe zou de weg ons dan bekend kunnen zijn?” (Johannes 14, 5). De Emmaüsgangers staan als het ware met lege handen, ook al waren ze levende getuigen van het leven van Jezus. Volgens een gekende christelijke legende, overgeleverd in het apocriefe geschrift *Handelingen van Petrus*, kruist Petrus bij zijn uittocht uit Rome de verrezen Jezus die op weg is naar Rome. Opgeschrikt vraagt Petrus: “Quo vadis, Domine?” (“Waar ga je heen, Heer?”). Qua beeldspraak kan het tellen: als rots en stichter legt Petrus de richting van de Kerk in handen van Jezus.

In het Nieuwe Testament is er vaak een ‘schakel’ tussen het leven van Jezus en het getuigenis van de leerlingen. Die schakel is het advies dat Jezus hen geeft, op het einde van zijn leven of wanneer Hij optreedt als de verrezen. Opmerkelijk is het voorbeeld van wat zich afspeelt voorafgaand aan het pinksterverhaal. De leerlingen moeten geduldig wachten op de Geest (Handelingen 1, 4-5), maar krijgen reeds hun opdracht van Jezus – namelijk, universeel getuigen (1, 8) – en hoeven dan ook achteraf niet naar de hemel te blijven staren (1, 11). Het lijkt een paradox: wachten, en toch niet ter plaatse trappelen. Voor ons heeft ‘geduld’ vaak een negatieve connotatie, alsof we ons moeten inhouden. Jezus vraagt echter geduld, als oefening, voorbereiding en bezinning, om ons innerlijk open te stellen voor de toekomst. Die inspiratie voor de toekomst kunnen we niet afdwingen. We kunnen ons wel oefenen in het ontvankelijk en open zijn. ‘Bezinn voor je begint’: het wordt vandaag vaak als een waarschuwing en intomen van kracht gezien, alsof bezinnen zou afremmen. Integendeel, bezinnen geeft het kracht en maakt ruimte voor energie. Gemakkelijk is dat geduld voor de toekomst niet. Hoe vaak hoor je niet de verzuchting bij belangrijke gebeurtenissen: “Ik was er niet klaar voor”. Maar tegelijk: voor zoiets ben je nooit klaar.

In het evangelie van Johannes blijkt Jezus in gebed tot God vooruit naar de volgende generaties van gelovigen, niet in termen van organisatie en structuur, maar “opdat ze één mogen zijn zoals Wij één zijn: Ik in hen zoals U in mij; dat hun eenheid volkomen mag zijn” (Johannes 17, 22-23). Dat heeft een belangrijke consequentie: de oorsprong en de bestemming van de Kerk liggen niet in zichzelf maar in de levende relatie met God in Jezus. In de ‘tussentijd’ maakt de Kerk toekomst.

De Geest als katalysator van creativiteit

In Handelingen lezen we dat de internationale gemeenschap van gelovigen niet aanvangt met een draaiboek of schema, maar met “hevige wind” (2, 2). Tijdens Pinksteren verschijnt de Geest vooral als een inspirator en katalysator, niet om modellen en structuren in te fluisteren, maar om mensen in beweging te zetten en in gemeenschap te brengen, om ze aan te

NIEUW LEVEN

De deuren van de tweedehandswinkel *Laudato Si'* op Linkeroever in Antwerpen zijn nog maar net open en meteen sijpelen de eerste buurtbewoners binnen. Enkelen nestelen zich in de koffiehoeek en slaan een praatje, anderen zeulen een boodschappentas vol kleding en gebruikte spullen mee die hier gesorteerd en verkocht worden en zo een nieuw leven vinden, nog anderen zijn op zoek naar iets moois in de rekken. En ondertussen zijn overal vrijwillige handen van sociaal kwetsbare mensen bedrijvig in de weer, op weg naar zelfstandigheid.

Younes, 33 jaar, helpt een klant in het Arabisch. Wat later hoor ik hem Engels praten met een andere klant en Frans met een collega-vrijwilliger. “Talen zijn een genade. Je kunt vele mensen voorhelpen”, zegt hij. Younes trok weg uit Agadir naar België op zoek naar een beter leven en belandde in Antwerpen. “Mijn problemen wegen mentaal zo zwaar door dat ik me vaak slecht kan concentreren. Werk vinden is derhalve moeilijk. De kans die ik krijg om als vrijwilliger in *Laudato Si'* de handen uit de mouwen te steken, heb ik met beide handen gegrepen. Ik heb een heus contract”, klinkt het trots. “Eén dag per week draai ik mee. Nu eens klus ik, dan maak ik schoon, leg ik de kleding op orde of help ik in de *coffee corner*. Vandaag leer ik hoe de kassa werkt.” Hij glimlacht. “Het doet me goed. Vroeger voelde ik me vaak depressief. Ik had geen doel in mijn leven. Hier krijg ik

nieuwe energie. Ik heb vrienden gemaakt. Ik voel me niet meer alleen. Ik heb terug een toekomst.”

Met het socio-ecologische initiatief *Laudato Si'* wil Sant'Egidio kwetsbare mensen met verschillende achtergronden en problematieken, die niet meer in zichzelf, de ander en het leven geloven, de kans geven om opnieuw iets te betekenen in de samenleving en hen zo hun waardigheid teruggeven, vertelt verantwoordelijke Pascale Bemelmans. “*Laudato Si'* zet in op sociale en arbeidsintegratie. Het wil vooral een warm en beschermend project zijn, dat vertrekt vanuit vriendschap. Het wil een thuis zijn, waar je mag fouten maken en vergiffenis geschonken wordt, waar nieuwe kansen geschonken worden, waar je leert samenleven en samenwerken, waar je terug mag dromen en gelukkig worden, waar je de tijd krijgt en de kracht vindt om te groeien in zelfstandigheid. Daarom vragen we de vrijwilligers bijvoorbeeld om zelf hun uniform te wassen en te strijken om netjes voor de dag te komen. Zo leren ze dat het er wel degelijk toe doet.”

Daarnaast wil *Laudato Si'* bouwen aan het gemeenschapsgevoel in een wijk waar veel eenzaamheid heerst. “Aan het onthaal wordt elke bezoeker verwelkomd. En in de *coffee corner* kun je genieten van een gezellig moment bij een heerlijk drankje en knabbeltje.”

Zoals de naam aangeeft, loopt er ook een ecologische draad door dit verhaal. “In zijn encycliek *Laudato Si'* heeft paus Franciscus het niet

sporen om het Evangelie in allerlei contexten opnieuw te vertellen, nieuwe wegen te zoeken en in te spelen op wat zich aandient. Kortom, om op een creatieve en dynamische manier toekomst te maken, die meer wil zijn dan zomaar een verlenging van het heden. En dat niet op een krampachtige manier maar in vertrouwen, als antwoord op het woord van Jezus op het stormachtige meer: "Ik ben het, wees niet bang" (Johannes 6, 20).

Over het Evangelie spreken veronderstelt meer creativiteit dan mensen uit zichzelf kunnen opbrengen. Waar we vandaag die creativiteit zien en ontluiken in de ander, daar is de Geest aan het werk. Niet toevallig zijn de creatiefste momenten in de kerkgeschiedenis tegelijk hoogtepunten en keerpunten. We hoeven op voorhand niet alles te bepalen en uit te dokteren. De structuren van de Kerk zijn opgebouwd vanuit bezieling, niet vanuit beredenering. Of zoals Goethe het dichtte: "Men moet ook nog iets aan de toekomst overlaten." De theoloog Erik Borgman heeft het over "een traditie van creativiteit". En hij verduidelijkt: "Het gaat er niet om de Kerk zodanig te verbouwen dat ze weer een tijdje mee kan. Het gaat erom de Kerk zo vorm te laten aannemen dat ze erop ingericht is te antwoorden op de nieuwe situaties die zich steeds weer aandienen. Dat is volgens de documenten van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) precies haar missie als Kerk. Het gaat dus om een responsieve Kerk. Niet om een Kerk die met alle winden meewaait, maar om een Kerk die weet dat het verlangen naar God zich steeds weer en steeds weer anders voordoet, en die zich realiseert dat het daarom zaak is open te staan voor de manier waarop God zich als antwoord op dit verlangen laat kennen."

Eeuwig leven in het hier en nu

De vraag naar de toekomst gaat niet alleen over de gemeenschap, samenleving of Kerk. In elke individuele mens leeft de vraag 'waarheen' hij of zij op weg is, en de concrete mensen die hem of haar dierbaar zijn. "Alle verlaten wil eeuwigheid, wil diepe, diepe eeuwigheid", zo verwoordde Friedrich Nietzsche de menselijke worsteling met eindigheid en sterfelijkheid. Eeuwigheid biedt troost, maar kan ook weerstand

opwekken wanneer een beroep op een 'hiernamaals' het lijden van hier en nu lijkt te miskennen. "Luister naar het klagen in Rama, het droeve geweest: Rachel jammert om haar kinderen en wil niet worden getroost, omdat ze er niet meer zijn" (Jeremia 31, 15).

Hoop voor de toekomst kan nooit voorbijgaan aan wat ons in het concrete leven van alle dag ten diepste raakt. De evangelist Johannes gebruikt meer dan eens de woorden 'eeuwig', 'echt' en 'waar' als synoniemen voor een liefdesrelatie die hier en nu gestalte krijgt. De Duitse exegeet Rudolf Bultmann legt dat als volgt uit: "Men moet zich telkens openstellen voor de ontmoetingen met God in de wereld, in de tijd. Het werkelijke godsgeloof is de bereidheid tot ontmoeting met het eeuwige in de tegenwoordige tijd, steeds in de wisselende situatie van ons leven." Dat geloof heeft met voorspelbaarheid en berekening niet veel te maken, maar wel met belofte en vertrouwen, ook in wat morgen en overmorgen komt.

Het is die geloofshouding die Thomas Merton verwoordt in zijn *Thoughts in Solitude*:

*"Heer mijn God, ik weet niet waar ik heenga.
Ik ken de weg niet die voor me ligt.
Ik kan niet met zekerheid zeggen waar hij zal eindigen.
Ook ken ik mezelf niet echt, en als ik denk dat ik uw wil volg,
dan betekent dat nog niet dat ik dat ook werkelijk doe.
Maar ik geloof dat het verlangen om U te behagen,
U in feite ook behaagt.
En ik hoop in dat verlangen te leven, bij alles wat ik doe.
Ik hoop nooit iets te doen zonder dat verlangen.
Als ik dit doe, dan weet ik dat U mij zult leiden langs het rechte pad,
hoewel ik er misschien niets van begrijp.
Daarom zal ik altijd op U vertrouwen,
ook al lijkt ik verloren en in de schaduw van de dood.
Ik zal niet bang zijn, want U bent steeds bij mij,
en U zult mij nooit aan mijn lot overlaten
om mijn gevaren alleen te doorstaan."*

› Karine

› Younes

enkel over het niet wegwerpen van spullen en over het zuinig omspringen met de schepping, maar ook over de schoonheid van mensen en de opdracht om elke menselijke gave te koesteren en naar waarde te schatten, hoe klein en verdoken deze ook is", legt Pacale uit.

Ook voor Karine, 53 jaar, is dit initiatief een geschenk uit de hemel. "Twaalf jaar geleden had ik een chronische depressie", blikt ze terug. "Ik moest mijn winkel opgeven en belandde in de psychiatrie. Als vijftigjarige sliep ik

op straat. Ik schaamde me en belandde in een sociaal isolement. Hier aan de slag kunnen betekent vooral dat ik terug onder mensen kom. Onlangs hoorde ik mezelf lachen. En plots realiseerde ik me dat het jaren geleden is dat ik me nog zo gelukkig voelde." Enthousiast vertelt ze: "Vroeger had ik een kindwinkel. Die ervaring komt van pas. Ik kleed de paspoppen aan. En kijk, de jas die ik hier zonet presenteerde, is al verkocht! Ja, ik heb het nog in de vingers." Meteen voegt ze de daad bij het woord. "Mijnheer, misschien moet u dit hemd eens aanpassen. Dat kleurt mooi bij uw haar ..."

Ook Dimitri staat één dag per week paraat. De prille vijftiger is sinds enkele jaren op invaliditeit. "Vroeger was ik voortdurend aan de slag. Plots had ik geen doel meer in mijn leven", vertelt hij. "Hier kan ik terug iets betekenen voor een ander. Bovendien word je niet aangekeken op je verleden. Hier hebben ze oog voor je talenten en krijg je de kans om die in te zetten."

Wanneer ik vertrek, knipoogt Karine en wijst ze naar de kassa. De man die ze goede raad gaf is net aan het afrekenen. Het hemd netjes opgevouwen in zijn boodschappentas ...

Ilse Van Halst

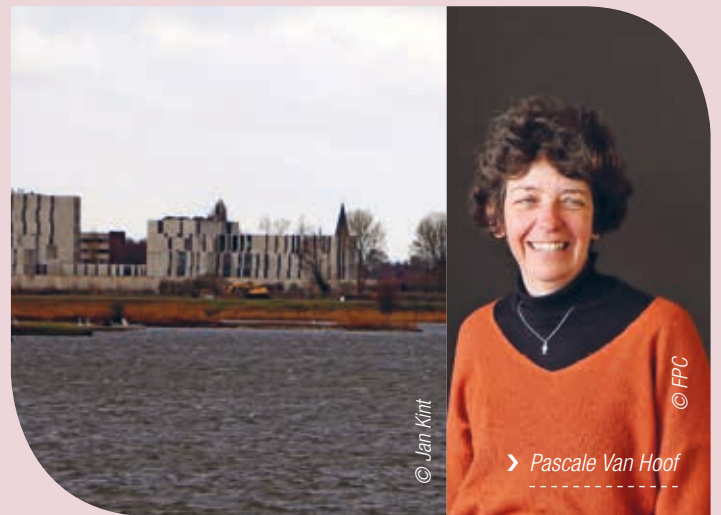
Laudato Si', Ernest Claesstraat 5 in Antwerpen-Linkeroever.
Open op woensdag en vrijdag, van 14 tot 17 uur.

EINDDATUM 9999

De stormwind raast over de linker-Scheldeoever wanneer ik de betonnen gebouwen van het Forensisch Psychiatrisch Centrum (FPC) nader. Het grijs van de dag en het beton drukken op mijn gemoed, maar eens binnen, na de nodige veiligheidschecks, oogt de gesloten psychiatrische instelling licht en geriefelijk modern. Hier verblijven mannen en vrouwen die omwille van een psychische stoornis strafbare feiten pleegden maar niet thuishoren in een gevangenis. “Het vage of onbestaande perspectief van hun ‘vrijlating’ weegt zwaar op hen”, weet pastoraal werkster Pascale Van Hoof. “Een celstraf heeft een duidelijke einddatum. Als iemand een interneringsstaat krijgt, is die einddatum 9999, een theoretisch jaartal ver weg.”

Sinds 2017 worden er in het FPC op Linkeroever ruim 180 patiënten, geen ‘gevangenen’ dus, geplaatst ter bescherming van de maatschappij, de slachtoffers en soms zelfs van zichzelf. Communicatiemedewerkster Sandra Vansteenkiste vraagt meteen om hen in het juiste daglicht te plaatsen. “Soms pleegden ze zware feiten, maar elk van deze mensen draagt een complexe en zware voorgeschiedenis mee: psychiatrische kwetsbaarheid, verstandelijke beperking, persoonlijkheidsstoornissen, soms in combinatie met misbruik van alcohol of ander verdovende middelen. Meerdere patiënten hebben een meerlagige diagnose. Ze zijn ‘in behandeling’, en dat uit zich in de hele inrichting en organisatie. Anders dan in een penitentiaire instelling leven mensen hier in kleine gemengde leefgroepen. Voor elke patiënt wordt een zorgpad op maat uitgetekend.”

“Wat zwaar weegt voor deze mensen is het vage of onbestaande perspectief van hun opname”, ervaart Pascale in gesprekken met patiënten over ‘Hoe kijk ik nu naar mijn leven? Welk uitzicht kan ik nog hebben?’. En dat er toekomstperspectief is, blijkt uit de praktijk. Het FPC Antwerpen is geen ‘vergeetput’. De grote meerderheid van de bewoners stroomt na een al dan niet lange periode van behandeling en begeleiding door, naar minder beveiligde instellingen, algemene psychiatrie, tot zelfstandig wonen en werken, mits passende nazorg. Gebaseerd op ervaringen uit Nederland en het FPC Gent wordt er rekening mee gehouden dat de behandeling bij een kleine minderheid niet dermate aanslaat dat het risico verlaagt. In

➤ Pascale Van Hoof

dat geval kan de Kamer voor de Bescherming van de Maatschappij beslissen tot een plaatsing in een *longstay*-instelling.

Bijgevolg is werken aan perspectief een rode draad in het FPC Antwerpen. Patiënten krijgen therapie, sport, vorming, kunnen aan de slag in ateliers, de keuken, de tuin ... “Het vaak hobbelige traject vraagt veel van deze mensen die vaak weinig bagage meekregen”, ervaart Pascale. “Al te vaak moeten ze die zoektocht alleen afleggen omdat de relaties met familie en vrienden verbroken werden. Een band aanknopen met ‘buiten’ blijft een grote uitdaging.” Ze vervolgt: “Veel patiënten leven sterk in het ‘nu’. Het ontbreekt hen aan verbeeldings- en denkkracht om afstand te nemen en het beperkte zicht op ‘morgen’ weegt zwaar.”

Samen met een vrijzinnig moreel consulent en een islamitische begeleider probeert de katholieke pastor reflectie, hoop en liefde aan te reiken. Naast de wekelijkse gebedsviering maakt Pascale vooral tijd voor individuele gesprekken. De stille ruimte ligt in een gang die ‘De Meir’ genoemd wordt, omdat daar ook een winkel gehuisvest is en er recreatiemogelijkheid is. Wie op De Meir gaat winkelen, oefent al in kleine stapjes de weg naar buiten. Dat perspectief geeft ademruimte en creëert hoop. Op zijn beurt kan de buitenwereld die hoop ondersteunen en versterken, met aandacht en een bezoek. (Jan Kint)

‘JE WEET WAARAAN JE BEGINT, MAAR NIET WAAR HET EINDIGT’

In ons bisdom zijn vele medewerkers gezonden door onze bisschop in een parochie of pastorale eenheid, in een verzorgingsinstelling, in een school enzovoort. Waarheen zijn ze op weg? Peter Potters, duvel-doet-al in de Onze-Lieve-Vrouwparochie in Vosselaar, getuigt.

“Van passief parochiaan naar actief engagement in de parochie, het kantel-moment situeerde zich op mijn achttiën. Toen werd ik lid van het kerkkoor, en zoals je weet, is zingen dubbel bidden. Samen met mijn lief, later mijn vrouw, deed ik dat vijftien jaar lang. Toen zat de mot erin en had ik geen zin meer om naar de mis te gaan. Een jaartje ‘geen sabbat’. Maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan en net die dag dat ik terug naar de zondags-mis ging, was er een oproep voor kandidaten voor het parochieteam. Het was alsof Onze-Lieve-Heer me op mijn schouder tikte en me aanspoorde om hierop in te gaan. Zo werd ik lid van het parochieteam en lector.”

“Toen de pastoor me twee jaar later vroeg om de opleiding voor gebedsleider te volgen, voelde dat als een voorrecht en als een

erkenning. Nadien vervoegde ik de club van gebedsleiders die de avondwaken bij overlijdens verzorgden. We gingen in die tijd nog niet op rouwbezoek, en we hadden een aantal standaardvieringen. Erg spannend was dat niet. Nadien, toen we wel rouwbezoeken deden, was het een ander paar mouwen: met knikkende knieën en een klein hartje ging ik bij de mensen op bezoek. Het betekende ook meer werk om de wake tot een viering te maken die toegespitst was op de persoon van de overledene. Maar wat een voldoening als dat lukte en je de mensen echt tot troost kon zijn!”

“Nog enkele jaren later vroeg de pastoor aan de gebedsvoorgangers om in beurtrol de homilie te verzorgen, elke derde zondag van de maand. Dat was weer een graadje erger: wat ga je vertellen? En durf je dat wel? Wat zullen de mensen zeggen? Internet bestond nog niet, dus googelen naar inspiratie ging niet. Trouwens, ik was van mening dat het uit jezelf moest komen, je eigen getuigenis van hoe je het Evangelie leest. Moeilijk, tijdrovend, maar verdiepend. En het sterkt je in je geloof.”

EEN EINDJE MEE OP WEG

Mensen willen zin geven aan hun leven. Dat is ook belangrijk voor wie nog weinig tijd rest of voor wie een levensbedreigende ziekte heeft, ervaart Ann Huber. Sinds 2010 is ze vrijwilliger bij Kom op tegen Kanker, eerst in het AZ Monica in Deurne, vandaag in het ZNA Stuivenberg in Antwerpen. Elke woensdagochtend bezoekt Ann een tiental patiënten op hematologie. Sommigen genezen, anderen weten dat ze ongeneeslijk ziek zijn. Waarheen ga je met hen op weg? Hoe maak je dat eindje weg, ook al is het kort, de moeite waard? Want het is niet omdat ze in het eindstation zijn aangekomen, dat hun leven al voorbij is.

“Meestal vergezel je patiënten op een moeizame weg die ze gaan, van in opstand komen tegen het verdict, vechten tegen de ziekte tot berusten in wat komen zal. En dan kom je soms tot diepgaande gesprekken over het naderende levenseinde”, vertelt Ann. “Het is niet altijd makkelijk om dat onderwerp aan te snijden. Als we een heel open gesprek hebben, durf ik wel eens te vragen hoe ze denken over leven na de dood en/of ze al dan niet gelovig in het leven staan. Van met mensen met een bijna-dood-ervaring hoorde ik dat er niets zo rustigs is als sterven. Dat je geen schrik hoeft te hebben. Dat je er niet alleen voor staat, dat iemand/lemand je staat op te wachten. Wanneer ik dat aan mijn patiënten vertel, brengt dat soms rust, maar zeker niet bij iedereen.”

Ooit drukte een collega-vrijwilliger, zelf kankerpatiënt, Ann op het hart dat je mensen nooit de hoop mag ontnemen. “Mensen blijven vaak sterk aan het leven vasthouden. Elke nieuwe dag is er één gewonnen voor hen”, vertaalt Ann wat ze herkent bij haar patiënten. “En velen hebben een bucketlist, een lijst van dingen die ze nog graag willen doen voor het te laat is. Het gaat dan doorgaans niet om verre reizen, maar om het genieten van kleine dingen zoals een etentje of het gezelschap van familie en vrienden, in de mate dat hun toestand dat nog toelaat. Om het herstellen van relaties die scheefgelopen zijn.”

Toch blijft het moeilijk om hun perspectief te geven. “Als gezonde mens kun je je niet inbeelden hoe ze zich voelen. Wat jij ooit voelde toen je ziek was, is nooit vergelijkbaar met wat zij doormaken”, leerde Ann uit haar opleiding tot zorgvrijwilliger. “Dat moet je aanvaarden. Je mag hun pijn

niet relativiseren of wegwuiven. Ik tracht met hen op zoek te gaan naar lichtpuntjes, kleine dingen waaraan ze nog plezier beleven of deugd-doende herinneringen waarop ze kunnen terugblikken. Maar soms is de pijn zo groot dat ze zich afsluiten en je letterlijk de rug toekeren. Dat moet je hun gunnen. Ik zeg dan dat ik merk dat het niet gaat en dat ik later terugkom.” Zo erkent ze hun pijn en laat ze hen tegelijk weten dat ze hen niet in de steek laat. Ook dat is luisteren, de allerbelangrijkste taak van een zorgvrijwilliger.

“Luisteren is onze eerste taak,” beaamt Ann, “en op het juiste moment de juiste vraag stellen, zodat patiënten hun verhaal kunnen brengen. Dat is vaak een hele opluchting voor hen. Partners en familie hebben de neiging de zieke te sparen. Als vrijwilliger ben je een buitenstaander, aan wie ze alles kunnen zeggen. Natuurlijk veronderstelt dat een basisvertrouwen, dat je langzamerhand opbouwt door de gesprekken heen.”

Luisteren is soms ook eenvoudigweg aanwezig zijn, naast het bed van een patiënt zitten, de hand vasthouden, samen stil kunnen zijn. “Als ik iets geleerd heb, is het de waarde van de stilte”, bedenkt Ann. “Met je luisterende aanwezigheid geef je hun het gevoel dat ze er niet alleen voor staan, dat we dit met z’n tweetjes en waarschijnlijk ook met meer mensen samen kunnen dragen.”

Die ontmoetingen kleuren ook Anns levenspad. “Wanneer ik ’s morgens op de afdeling kom, laat ik mijn rugzak achter bij de ingang en schenk ik mijn volle aandacht aan de persoon die ik bezoek. Want een goed gesprek veronderstelt dat je al je zintuigen gebruikt, om te luisteren, om oog te hebben voor zijn lichaamstaal ...”, vertelt Ann. “Eens buiten moet je afstand nemen. Soms is dat echt moeilijk. Na zo’n ochtend vol gesprekken ben ik op. Ik heb dan alles gegeven, maar ook veel gekregen.” (Ilse Van Halst)

› Ann Huber

“Ik heb al mijn bezinningen bijgehouden en ze voor mezelf en enkele intimi gebundeld in twee boekjes. Het tweede kreeg de titel *Getuig altijd van God, desnoods met woorden*. Dat haalde ik bij een Visjes-poster. Die vond ik zo treffend vertellen waar het echt om gaat: de daden. En die daden vind ik dan weer terug in het voorgaan als uitvaartvoorganger: zorg voor de mensen, zeker als ze aangeslagen en verdrietig zijn.”

“Toen mijn pensioen in zicht kwam en een van onze uitvaartvoorgangers om gezondheidsredenen zijn taak neerlegde, bood ik aan om de opleiding te volgen en de groep te versterken. Na mijn pensioen ging ik meteen aan de slag. Nu ik dit zo vertel, valt het me op dat het de eerste keer was dat ik zelf het initiatief nam, hoewel ik niet iemand ben die vlot praat of spontaan contact legt, alle andere keren werd ik gevraagd en ging ik daar graag op in.

Van alle taken die ik in de parochie op mij neem, is dit de taak die ik het minst graag zou willen opgeven, omdat het zo’n complete opdracht is. Het vult de vier V’s in van christen-zijn: het **verz**orgen van de zwakken en kwetsbaren – je kunt echt wat voor mensen betekenen als je ze in die moeilijke dagen met raad en daad bijstaat; het **verk**ondigen van de blijde boodschap – de familie

van de overledene is lang niet altijd nog kerkelijk betrokken en daarom is het een goede gelegenheid om te getuigen van je eigen geloof en van het verrijzenisgeloof; het **v**ieren – elke viering moet verzorgd zijn, ze moet persoonlijk zijn, met een goede levensschets en een passende homilie op het Evangelie; het **v**ormen van gemeenschap: het samenbrengen van de familie van de overledene met de geloofsgemeenschap, iedereen telkens weer opnemen in die warme Kerk die we willen zijn.”

“Ik hoop dat ik dat nog een aantal jaren mag doen, samen met de andere taken die ik in de parochie op mij genomen heb, want ik wil de talenten die ik van de Heer gekregen heb dubbel teruggeven als ik op mijn beurt bij Hem mag thuiskomen.” (Peter Potters)

› Peter Potters

DE BESTEMMING VAN TOBIAS

EEN INSPIREREND REISVERHAAL

*Wie het thema ‘onderweg zijn’ in de Bijbel wil bestuderen, kan niet om het boek ‘Tobit’ heen. Dat boekje uit het Oude Testament vertelt hoe Tobias op weg gaat om een zak geld van zijn vader op te halen. Menig Bijbelgeleerde rangschikt dat avontuurlijke reisverhaal onder de ‘Lehrerzählungen’ of verhalen waaruit iets te leren valt. Lezers die bekend zijn met evangelieverhalen, zijn vertrouwd met deze literaire vorm. **Jesus verpakt zijn boodschap vaak in een verhaal.** Het bekendste voorbeeld is ongetwijfeld de parabel van de barmhartige Samaritaan. Wat leren we uit het verhaal van Tobias?*

Myriam Smits

Tobit, een wetsgetrouwe Jood uit de stam Naftali, woont met zijn vrouw Anna en zijn zoon Tobias in het Noordrijk Israël. Wanneer de Assyriërs het Noordrijk veroveren, wordt hij samen met zijn volksgenoten meegevoerd naar de stad Nineve. Daar bouwt hij een welvarend bestaan op. Als inkoper van de koning reist hij vaak. Op een van deze reizen geeft hij in Rages bij Gabaël een zak geld in bewaring. Anders dan zijn volksgenoten in Nineve blijft Tobit trouw aan de wet. Dat blijkt onder meer uit het begraven van volksgenoten die door de Assyriërs werden gedood. Na een dergelijke begrafenis wordt Tobit blind:

“Nadat ik de dode begraven had en ’s nachts thuiskwam, legde ik me, omdat ik ritueel onrein was, te ruste langs de muur van de binnenplaats, zonder mijn gezicht te bedekken. Ik had niet gemerkt dat er mussen in de muur zaten. Ik had mijn ogen nog open en op een bepaald ogenblik viel er mussendrek in. Ik kreeg witte vlekken in mijn ogen. Ik ging naar artsen, maar zij hielpen mij niet” (Tobit 2, 9-10).

Vanaf dat moment verdient Anna de kost. Dat brengt spanningen met zich mee in het gezin. Tobit bidt daarop tot God. Op hetzelfde moment bidt honderden kilometers naar het oosten, in Ekbatana in Medië, Sara, dochter van Raguël en Edna, ook tot God. Ze is reeds zevenmaal uitgehuwelijkt maar telkens werd haar aanstaande tijdens de huwelijksnacht door de demon Asmodaüs vermoord.

“Het gebed van elk van hen werd gehoord voor de heerlijkheid van de Grote” (Tobit 3, 16).

Deze twee verzen verbinden het verhaal van Tobit en dat van Sara. Hoewel de lezer nu al weet dat het goed zal aflopen, blijft het spannend: hoe zal dat gebeuren? Een tipje van de sluier wordt al opgelicht:

“En Rafaël werd gezonden om hen beiden te genezen. Om de witte vlekken van Tobits ogen weg te nemen, en om Sara, de dochter van Raguël, aan Tobias, de zoon van Tobit, tot vrouw te geven, en om de boze demon Asmodaüs in de boeien te slaan. Want het was voor Tobias weggelegd om Sara tot vrouw te krijgen. Op hetzelfde ogenblik dat Tobit zijn huis weer binnenging, kwam Sara uit haar dakkamer naar beneden” (Tobit 3, 17).

God zendt de engel Rafaël, die als reisgezel van Tobias ervoor zal zorgen dat de benodigde middelen voor de genezing van Tobit en Sara verzameld worden. Tobit herinnert zich de zak geld die hij in bewaring heeft gegeven en vat het plan op om zijn zoon het geld te laten ophalen. Omdat het een verre reis is, geeft hij Tobias de opdracht een reisgezel te zoeken, die Tobias vindt in Rafaël. Bij het kennismakingsgesprek met Tobit stelt Rafaël zich voor onder een andere naam, namelijk Azarias. Opnieuw heeft de lezer een voorsprong ten opzichte van de figuranten in het verhaal. Ze zullen pas bij de terugkeer van de reis vernemen wie Azarias werkelijk is. Tot zover de intro van het verhaal, het reisverhaal van Tobias en Rafaël vormt de kern.

De twee mannen zijn nog maar pas op weg of Tobias dreigt reeds door een vis verslonden te worden. Rafaël geeft hem echter de opdracht de vis te vangen. De vis zal namelijk het medicijn leveren om de blindheid van Tobit te genezen en het middel om de boze demon te verdrijven. Tobias snijdt het hart, de gal en de lever uit de vis. De rest eten ze op. De twee gezellen zetten hun reis verder naar Ekbatana, waar Sara woont. Onderweg stelt Rafaël aan Tobias voor om met Sara te huwen. Aldus beantwoordt Tobias aan de opdracht uit de afscheidsrede van zijn vader om een vrouw uit zijn stam te huwen. Tobias maakt bezwaren tegen dat voorstel. Hij kent immers het wedervaren van de zeven huwelijkskandidaten. Maar Rafaël stelt hem gerust en geeft Tobias de raad in het bruidsvertrek het hart en de lever op de wierookpan te leggen. De rook die zo ontstaat zal de boze demon verdrijven. Vervolgens dienen Tobias en Sara te bidden tot God:

“Maar wanneer je dan naar haar toe wilt gaan, sta dan samen eerst recht

© Ise van Halst

© Ise van Halst

› *‘Heer, als we langs barre wegen onze levenstocht zullen gaan, laat dan uw zoete zegen hel lichten langs de baan.’ In de fietsenstalling van de kantoren van Kerk & Leven wenst dit bordje elke fietser een veilige tocht, waarheen hij of zij ook koers zet.*

om de genadige God aan te roepen. Hij zal jullie in bescherming nemen en zich over jullie ontfermen. Wees niet bang, want zij is voor jou bestemd vanaf de eeuwigheid. Jij zult haar redden. Met jou zal ze meegaan en ik neem aan dat je kinderen van haar zult krijgen.’ Bij het horen van deze woorden hield Tobias van Sara en voelde hij zich innig met haar verbonden” (Tobit 6, 18-19).

En zo geschiedt het. Raguël stemt in met het huwelijk. Omdat hij er niet gerust in is, graaft hij voor de zekerheid al een graf. Wanneer de meid komt vertellen dat beide echtelieden nog leven, laat hij dat dichtgooien. Na de huwelijksnacht vieren ze veertien dagen feest. Rafaël haalt het geld op bij Gabaël in Rages. Zodra hij terug is, vatten Rafaël en het kersverse koppel de terugreis aan.

Ondertussen wachten Tobit en Anna op de terugkeer van Tobias. Ze vrezen het ergste. Anna staat elke dag op de uitkijk. Wanneer het reisgezelschap Nineve nadert, stelt Rafaël aan Tobias voor om vooruit te reizen en zijn vader met de gal van de vis te genezen van zijn blindheid. Ook in Nineve wordt het huwelijk gevierd met een feest. Wanneer Tobit de reisgezel van Tobias wil belonen, maakt deze zichzelf bekend:

“Ik ben Rafaël, een van de zeven heilige engelen die de gebeden van de heiligen opdragen en toegang hebben tot voor de heerlijke troon van de Heilige” (Tobit 12, 15).

en roept hij hen op God te loven:

“Toen nam de engel hen beiden terzijde en zei: ‘Loof God en dank Hem, eer

Hem en laat alles wat leeft jullie dankbaarheid horen voor hetgeen Hij voor jullie gedaan heeft” (Tobit 12, 6).

Het boek *Tobit* eindigt met een loflied van Tobit, zijn tweede, maar nu echte afscheidsrede aan Tobias, de terugkeer van Tobias naar zijn schoonfamilie in Ekbatana en de dood van Tobias.

Het verhaal in het boek bevat vele lagen. Het leven wordt vaak weergegeven als een weg met onverwachte hindernissen maar ook met onvermoede mogelijkheden. In het boek *Tobit* vinden we daar een voorbeeld van. Tobias gaat op weg om een zak geld op te halen, en komt terug thuis met een vrouw en een medicijn om de blindheid van zijn vader te genezen. Het motief van het reizen wordt in het boek niet alleen letterlijk gebruikt. De werkwoorden ‘wandelen’ en ‘gaan’ worden ook in figuurlijke betekenis aangewend:

“Ik, Tobit, heb heel mijn leven de weg van waarheid en gerechtigheid bewandeld” (Tobit 1, 3).

Het boek *Tobit* is concentrisch opgebouwd, met de bruiloftsviering in Ekbatana als middelpunt of kern van het verhaal. Die passage wordt omringd door delen die elkaars tegenhanger zijn: de eerste afscheidsrede Tobit – loflied Tobit, de heenreis Nineve-Ekbatana – de terugreis Ekbatana-Nineve. De kern van het verhaal bevat het gebed van Tobias waarin hij verwijst naar Adam en Eva. Staat dat voor een nieuw begin? Ook gebed vormt een rode draad in het boek *Tobit*. Bij elk belangrijk keerpunt in het verhaal wordt er gebeden. Denk aan de mooie passage over bidden waarin de engel Rafaël zichzelf voorstelt:

“Toen nam de engel hen beiden terzijde en zei: ‘Loof God en dank Hem, eer Hem en laat alles wat leeft jullie dankbaarheid horen voor hetgeen Hij voor jullie gedaan heeft. Het is goed om God te loven en zijn naam te verheerlijken door vol ontzag melding te maken van zijn werken. Aarzel niet Hem jullie erkentelijkheid te betuigen. Geheimen van de koning moet men bewaren, maar de daden van God dienen openlijk geroemd te worden. Doe het goede, dan zal geen kwaad jullie treffen. Bidden is iets goeds als het gepaard gaat met vasten, liefdadigheid en rechtvaardigheid” (Tobit 12, 6-8).

Aan de Joden die in ballingschap leefden te midden van vreemde volkeren geeft het boek *Tobit* de boodschap mee dat God de vrome vergezelt op zijn levensweg. Ook voor ons vandaag blijft het een inspirerend reisverhaal.

Literatuur:

- Geert Dedecker, *Altijd onderweg. Het boek Tobit, een Bijbelse reisgids voor mensen van vandaag*, Tielt, 1999
- Sabine vanden Eynde, *Tobit*, in *Bijbel literair*, Jan Fokkelman en Wim Weren, Zoetermeer/Kapellen, 2005
- Niek Poulssen, *Tobit. Een Bijbels reisverhaal*, Boxtel, 1968
- Helen Schüngel-Straumann, *Tobit (Herders Theologischer Kommentar zum Alten Testament)*, Freiburg, 2005

DELEN EN LEREN

EEN BEZOEK AAN PANAMA, VENEZUELA, BRAZILIE EN CHILI

*Van de deelname aan de Wereldjongerendagen in Panama met een delegatie jongeren uit ons bisdom maakte mgr. Johan Bonny gebruik om **contact te houden met een aantal Antwerpse missionarissen en Fidei-Donumpriesters in Latijns-Amerika**, want hij kon niet iedereen bezoeken*. Meteen een reden om later nog eens de grote plas over te steken. Eind januari keerde de bisschop terug met een valies vol sterke ervaringen, verrijkende ideeën voor ons bisdom en tips om onze paus en diens teksten beter te begrijpen.*

Ilse Van Halst

Met de Wereldjongerendagen in Panama was onze bisschop niet aan zijn proefstuk toe. Hij nam al meerdere keren deel. Bij deze editie trof hem de zomerse sfeer, niet alleen qua temperatuur, maar ook spiritueel. De Belgische delegatie werd er gastvrij onthaald door Patrick Hanssens, Fidei Donum van het bisdom Brugge, in zijn parochie op zo'n 25 kilometer van Panama-City.

"Het is interessant om te zien hoe de parochies daar georganiseerd worden", bedenkt mgr. Bonny luidop. "Hanssens runt een parochie die zo groot is als de helft van ons bisdom en om en bij de vijftig gemeenschappen telt. Die zijn zodanig georganiseerd dat ze zelfstandig functioneren: ze staan zelf in voor catechese, gebedsdiensten in de week en op zondag, de voorbereidingen op het doopsel, eerste communie en vormsel, en een minimum

aan diaconale zorg. Elke gemeenschap zet sterk in op de aanwezigheid van catecheten: mensen die catechese geven, sacramenten voorbereiden, in gebedsdiensten voorgaan." Beurtelings bezoeken de priester en twee religieuzen de gemeenschappen een of twee keer per maand tijdens de week of in het weekend. "De priester gaat dan voor in een eucharistieviering. Er wordt gebeden voor de overledenen, die de voorbije maand begraven werden door de plaatselijke catechist. De zusters ondersteunen de catechese en de vorming", schetst mgr. Bonny het hele plaatje. "Overal bouwde men kleine kerken, die weinig onderhoud vragen, op maat van de gemeenschap. Het is een doorslag van de organisatie en werking van parochies in Latijns-Amerika. Het is hun vormgeving van een pastorale eenheid. Dat geeft ons te leren. Zij blikken niet terug op een priesterrijke Kerk zoals wij, maar kenden nooit iets anders dan een priesterarme Kerk en gaan daarmee om zonder complexen. Ze zijn veel minder afhankelijk van priesters dan wij hier."

Venezuela

In Venezuela bracht mgr. Bonny een bezoek aan de zusters van Christelijke Scholen van Vorselaar die in Caracas actief zijn, voornamelijk in de parochiepastoraal. "Na het Tweede Vaticaans Concilie trokken ze naar ginds en maakten ze de keuze voor de armen, moreel en financieel gesteund door het thuisfront", aldus onze bisschop. "Ze wonen in de barrio's of arme volkswijken, midden een mix van armoede, drugs en wapens, en zijn er de trekkers van het pastorale werk in de plaatselijke gemeenschappen."

➤ *Anita Goossens geeft al meer dan vijftig jaar het beste van zichzelf in La Legua, een wijk in Santiago in Chili die geteisterd wordt door armoede, drugs en wapengeweld.*

Door de jaren kreeg hun voorbeeld navolging. Momenteel telt de congregatie een twaalfstal Venezolaanse zusters met een tijdelijke of eeuwige professie. "Omdat de ouder wordende Vlaamse zusters terugkeren, zal deze groep binnenkort op eigen benen moeten staan. Alleen is de groep te klein om een eigen congregatie te vormen en blijft die dus onder de kerkrechtelijke verantwoordelijkheid van ons bisdom", legt Bonny uit. "Omdat we die verantwoordelijkheid vanuit de verte niet alleen kunnen dragen, overlegden Nicole Vennekens, bisschoppelijk gedelegeerde voor het godgewijde leven, zuster Maria Hendrickx, overste van Vorselaar, en ik met de aartsbisschop van Caracas hoe we samen leiding en ondersteuning kunnen geven aan de Venezolaanse zusters van Vorselaar."

Brazilië

In Brazilië nam mgr. Bonny samen met pater Michel Coppin deel aan de tweejaarlijkse

➤ Vier generaties wonen samen op één lapje grond: Oma Rosa, haar dochter en kleinkinderen.

➤ Vier missionarissen uit ons bisdom in Brazilië rond onze bisschop: priester Filip Cromheecke, zuster Mella Aerts, priester Jef Loren en priester Jean-Marie Van Damme.

ontmoeting van de Belgische missionarissen (religieuzen) en Fidei-donumpriesters (diocesane priesters en bij uitbreiding diakens en leken). “Daar besepte ik beter de betekenis van het Latijns-Amerikaans College in Leuven, waar ze hun opleiding kregen, voor de uitbouw van de pastoraal in Latijns-Amerika na het Tweede Vaticaans Concilie”, stelt mgr. Bonny. “Allen kozen ze voor de armen en het gewone volk, waarover onze paus het voortdurend heeft. En ze bleven die keuze trouw, ook onder regimes die hen niet genegen waren.” En ondanks alles wat ze meegemaakt hebben, stelt hij verrast vast, blijven het onverbeterlijke optimisten.

Met Philip Dickmans uit Hasselt, bisschop van Miracema in het Amazonegebied, sprak bisschop Bonny uitvoerig over de Amazonesynode die in oktober in Rome plaatsvindt. Deze synode zal handelen over nieuwe wegen voor de Kerk en over een duurzame ecologie in het Amazonegebied. “De verwachtingen zijn hooggespannen”, stelt mgr. Bonny vast. “Het is een regionale synode waarin de paus bisschoppen samenbrengt uit de verschillende landen die in de Amazoneregio liggen, maar er niet dezelfde belangen hebben. Toch is het belangrijk dat nu grensoverschrijdend denkwerk wordt verricht, zowel binnenkerkelijk als politiek, maatschappelijk, economisch en ecologisch.” Dat laatste is niet vanzelfsprekend. “De zorg voor het milieu en de impact op de inheemse volkeren is actueler dan ooit. De nieuwe Braziliaanse president startte opnieuw met het kappen van regenwoud en schroef meteen een aantal beschermende maatregelen van de inheemse bevolking terug.”

Een andere thematiek betreft de organisatie van de pastoraal in een gebied waar geen priesters zijn en waar amper iemand heen wil gaan. “De lokale Kerk hoopt dat Franciscus

bereid zal zijn om in dit gebied de priesterwijding *virī probatī* te aanvaarden”, legt Bonny uit. “Dat zijn gehuwde gelovige mannen uit de regio met een christelijke levenswandel en met pastorale ervaring, vertrouwd met de lokale cultuur, in wie de gemeenschap goede kandidaten voor het priesterschap erkent.” Ook in Brazilië zijn leken de trekkers van de lokale gemeenschappen, stelde mgr. Bonny vast. “Men is er al ver gevorderd in het geven van verantwoordelijkheid aan leken op het vlak van catechese, vorming, gebed, zorg voor de armen en voor elkaar, tot in de armste buurten. Als gelovigen ginds een gemeenschap willen, moeten ze zelf de koe bij de horens vatten, want de priester komt hoogstens een keer per maand langs om eucharistie te vieren en andere sacramenten te bedienen.”

Chili

In Chili hoorde onze bisschop nog steeds verhalen over de nasleep van de dictatuur onder Pinochet (tot 1990) en de ommekeer nadien, hoe de Kerk haar weg daarin gezocht heeft en hoe die geschiedenis de Kerk verdeeld heeft. “Tal van priesters en religieuzen die de kant van de armen kozen, hebben het hard te verduren gehad.”

De passage in Chili stond vooral in het teken van het seksueel misbruik door geestelijken en de rol van de kerkelijke hiërarchie, die feiten bleef toedekken, ook toen ze ervan op de hoogte was. Onze bisschop luisterde naar het relaas van de jonge hulpbisschop van Santiago die naar Talca werd gezonden om er de afgetreden bisschop te vervangen. Het was een déjà vu voor hem. “Ik herkende het verlamdende effect en het gevoel van machteloosheid: de ontsteltnis, het verlies van geloofwaardigheid van de Kerk in een samenleving waarin de publieke opinie al verdeeld

was over de Kerk, nieuwe dossiers die blijven bovenkomen, een episcopaat dat ontredderd is omdat een aantal bisschoppen moesten aftreden en nog niet werden vervangen ... Het episcopaat is zo broos en wankel dat het niet de efficiënte leiding kan geven die vandaag noodzakelijk is om de crisis het hoofd te bieden en de Kerk te trekken.”

Paus Franciscus

Een verblijf in Latijns-Amerika helpt om onze paus te verstaan, ervoer onze bisschop tot slot. “Ten eerste begrijp je hoe Latijns-Amerika een paus voortbrengt als Franciscus, die tegen een stootje kan, die het conflict soms zelf opzoekt indien nodig, die weet dat je iedereen zijn zeg moet laten doen omdat je niets te winnen hebt bij het monddood maken van een groep vermits de waarheid voortkomt uit de veelstemmigheid van de symfonie, die kiest voor het gewone volk, niet vanuit een theoretische redenering, maar vanuit de ervaringen tijdens zijn leven meer dan vijftig jaar lang in Latijns-Amerika”, verduidelijkt mgr. Bonny. “Zijn manier van spreken over het Evangelie, die niet spiritualiseert, maar concretiseert, is verwant aan wat je in vieringen en gebedsdiensten in Latijns-Amerika beleeft: de teksten van het Evangelie worden er op het concrete leven gelegd.” Andersom helpt een reis doorheen Latijns-Amerika ook om de teksten van de paus te begrijpen. “Je verstaat de paus beter wanneer hij spreekt over de realiteit van het gezin, over barmhartigheid, over onderscheiding, over het volk, over armoede, juist vanuit die Latijns-Amerikaanse achtergrond.”

Op www.kerknet.be/bisdom-antwerpen doet onze bisschop het relaas van zijn ontmoetingen, met foto's.

EEN ZAAIER

AFSCHEID VAN KARDINAAL DANNEELS

Op 21 maart namen de gelovigen van het bisdom Antwerpen afscheid van kardinaal Danneels, die hun bisschop was gedurende twee jaar. Op 16 november 1977 werd hij benoemd tot bisschop van Antwerpen, op 19 december 1979 tot aartsbisschop van Mechelen. De Antwerpenaren zagen hem met lede ogen vertrekken. “Zelf vertrok ik ook niet graag”, zei Danneels in een interview in januari 2012 in DACO, het vroegere beleidsblad van ons bisdom. “Ik had het gevoel dat ik de mensen in de steek liet. Maar als men je vraagt, kun je niet ‘nee’ zegen. Het is geen kwestie van goesting of geen goesting. Het is een missie die je moet volbrengen.”

Ilse Van Halst

Godfried Danneels was 44 lentes jong toen de apostolische nuntius in ons land hem meedeelde dat de paus hem vroeg het bisdom Antwerpen te leiden. “Het was een hele aanpassing voor de jonge bisschop,” blikt mgr. Johan Bonny terug, “omschakelen van professor theologie naar herder van een grote kudde.” Ook Danneels gaf dat in bovenvermeld interview toe: “Plots werden alle zekerheden door elkaar gegooid. Het was gedaan met mijn gestructureerde dagorde van lesgeven, cursussen voorbereiden, examens afnemen. Als bisschop weet je nooit wat er die dag op je af zal komen. Van de ene dag op de andere had ik een secretaris die mijn agenda

bepaalde, van maanden tevoren.” Maar hoe hij er ook tegenop zag, Danneels wist: “Je krijgt de genade van staat. Als je iets moet doen, krijg je van Hogerhand de kracht om dat goed af te werken.”

Ook de verhuis naar Antwerpen was een hele onderneming voor de jongen uit Kanegem, een landelijk dorp in West-Vlaanderen. “Vanuit Brugge naderde ik de stad langs de oude baan. Vanop Linkeroever zie je de kathedraal, de haven en de petroleumtorens. Moet ik hier werken?”, vroeg hij zich vertwijfeld af. Toen viel hem de tekst van Paulus uit de Handelingen binnen. “Ook Paulus zag er tegenop om naar een volgende stad te trekken, tot God hem insprak: ‘In deze stad behoren vele mensen mij toe.’”

Bood het bisschopsambt vele vreugden, er waren ook minder leuke kanten aan, ondervond Danneels als bisschop. “Het is waar dat Christus zegt: wie mijn leerling wil zijn, moet zijn kruis opnemen. Je kunt geen christen zijn, geen priester, en alleszins geen bisschop, zonder je kruis op te nemen.”

In een open brief bij zijn afscheid als bisschop van Antwerpen schreef hij: “En het blijft uw voorrecht, dat niemand u nog kan ontnemen: gij, mensen van het bisdom Antwerpen, hebt mij geleerd hoe bisschop te zijn. Ik ben u daarvoor zeer dankbaar. In het bijzonder voel ik mij zeer verplicht tegenover mijn priesters. Ik dank ze van harte voor hun loyaliteit en medewerking, hun luisterbereidheid en hun hard werken in de wijngaard van de Heer. En met hen duizenden leken die zich inzetten met hun priesters.”

In die brief vergeleek Danneels zijn korte dienstwerk in het bisdom met dat van een zaaier. In zijn homilie in de gedachtenisviering in de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal citeerde mgr. Bonny zijn voorganger: “Ik geef u allen

deze prachtige parabel mee ten afscheid. Geloof in de zelfkiemende kracht van het zaad dat het woord van God is. (...) Spreek dit woord, broeders en zusters, priesters en leken, elk waar ge staat, en betrouw erop. Ga dan slapen zoals de landman in de parabel en sta weer op. Onderwijl ontkiemt het zaad en groeit het op vanzelf en uit eigen kracht. Begeef u na de zware dagtaak vertrouwensvol in de nachtrust van de hoop. Die hoop wordt nooit beschaamd. De oogst kan wel een tijdje uitblijven, maar dan enkel omdat God het pedagogisch zo beschikt: het moet duidelijk zijn dat die oogst geen prestatie is van ons maar een geschenk van hem.” En als een zaaier van Gods woord vulde kardinaal Danneels zijn dienstwerk in, aldus onze bisschop. “Hij zaaide Gods woord met voorzichtige hand en vertrouwde op de ‘zelfkiemende kracht’ ervan.”

Een beeld dat mgr. Bonny koestert van de bejaarde kardinaal Danneels was zijn aanwezigheid naast de kersverse paus Franciscus op 13 maart 2013 op het balkon van de Sint-Pietersbasiliek. “Als gelovige en als bisschop had hij zich altijd gespiegeld aan Franciscus van Assisi, aan zijn eenvoud en zijn nabijheid. Een van zijn eerste brochures ging trouwens over ‘de arme van Assisi’. Nu stond hij naast een paus die voor dezelfde naam en dezelfde houding koos. Hij zag de toekomst van de Kerk hoopvol tegemoet.”

“Dank je, kardinaal Danneels,” besloot onze bisschop als een van zijn opvolgers, “voor wie je was als mens en als gelovige, als priester en als bisschop. Dank je, voor de zaadjes van geloof en vertrouwen die je liet ontkiemen in het bisdom Antwerpen. Dank je, voor je gebed en geduld, vaak aan de voeten van het kruis. We bidden dat je nu mag thuiskomen in de warmte en het licht van Gods menslievendheid.”

OP HET LIJF GESCHREVEN

EEN PASTORALE EENHEID WIL GEEN KEURSLIJF ZIJN

© Ilse Van Halst

➤ *Op weg naar de pastorale eenheden in ons bisdom: telkens een traject op maat, de mensen en pastorale werkingen ter plaatse op het lijf geschreven.*

Eind 2019 zullen alle pastorale eenheden in ons bisdom gedecreteerd zijn, met een kanttekening voor Antwerpen-Centrum. Realiteitszin en voortschrijdend inzicht bij de beleidsverantwoordelijken vertalen zich in een herwerkte beleidstekst over de pastorale eenheden. “Dat was nodig,” meent vicaris Wim Selderslaghs, “want we hebben het concept van de pastorale eenheden uitgedacht zonder dat er een bestond. Onderweg duiken allicht elementen op waardoor je de koers moet bijsturen.” Een en ander wil hij toelichten op een lezing op 3 juni. Tegelijk vindt hij het nuttig een stand van zaken op te maken. “De meeste mensen hebben wel zicht op het reilen en zeilen in hun pastorale eenheid, parochie of gemeenschap, maar weten niet hoe het zit bij de burens, laat staan in de rest van ons bisdom.”

Ilse Van Halst

Een eerste duidelijke verschuiving in het concept van de pastorale eenheden is de schaal waarop ze gevormd zijn, stipt Wim Selderslaghs aan. Hij is verantwoordelijk voor de diocesane stuurgroep die het thema pastorale eenheid behartigt. “Ze zijn veel groter dan aanvankelijk bedacht.” Aan de invulling is evenwel niet getornd. “Een pastorale eenheid is nog steeds een netwerk van parochies en andere pastorale werkingen, zoals deze in ziekenhuizen, woon-zorgcentra, enzovoort”, bevestigt hij, om meteen te erkennen dat het een moeilijke zoektocht is naar manieren om ter plekke, in de concrete pastorale werking, verbinding te maken tussen parochies onderling, evenals met andere

pastorale werkingen. “Het denken blokkeert vaak op de inzet van pastorale beroepskrachten en wat wel en niet kan. Het organiseren van initiatieven zou soms vlotter verlopen als we wat meer over de muurtjes van ons eigen werkveld zouden kijken.”

Een andere uitdaging blijft de opzet van de pastorale eenheid om verbinding te bevorderen tussen de parochies en de geloofskernen en ondersteuning te bieden. “Het is niet de bedoeling dat het team of werkgroepen uit een pastorale eenheid bepaalt hoe alles daadwerkelijk moet verlopen”, legt de vicaris uit. “Het is hun taak om te verbinden, te bemoedigen, en daar waar effectief keuzes dienen gemaakt, de knoop door te hakken.” Hij geeft een voorbeeld. “Zo kent een team van een pastorale eenheid de data van de vormsels aan de parochies toe, maar zijn de aanpak en de invulling van de vormselcatechese vooral een taak van de catechistenploeg van de parochies in kwestie.”

Wim waarschuwt tot slot voor de idee van een model-pastorale eenheid die je overal kunt kopiëren. “Die bestaat niet. Wat in pastorale eenheid A functioneert, is mogelijk niet de ideale aanpak in pastorale eenheid B. Een pastorale eenheid mag geen keurslijf zijn. Ook al zijn er een aantal vergelijkbare structuren en regelingen, elke pastorale eenheid is wezenlijk anders en uniek”, legt de vicaris uit. “Dat betekent dat er telkens een traject op maat uitgewerkt wordt. Het nadeel is dat het niet altijd van een leien dakje loopt, het voordeel dat het de mensen en pastorale werkingen ter plaatse meer op het lijf geschreven is.”

De lezing ‘hoever staan we met onze pastorale eenheden?’ van Wim Selderslaghs op 3 juni kadert in de lezingencyclus ‘Christen-zijn in de 21ste eeuw’. Plaats: HIVSET-campus, Herentalsstraat 70 in Turnhout, van 19.30 tot 22 uur. Toegang is gratis. Info via dirk.godecharle@hivset.be. Inschrijven via administratie-vc@hivset.be.

De lezingencyclus Christen-zijn in de eenentwintigste eeuw is een initiatief van de pastorale eenheid Clara van Assisi (Turnhout – Oud-Turnhout) in samenwerking met het vormingscentrum HIVSET en CCV. “Als pastorale eenheid hebben we het geluk een vormingscentrum in ons midden te hebben dat zich uitdrukkelijk als dwarsverbinding binnen de pastorale eenheid wil situeren en met bijzondere aandacht voor zingeving en ethiek”, duidt bezieler Dirk Godecharle, coördinator van de pastorale eenheid en afgevaardigd bestuurder van het HIVSET. “Bij de oprichting van onze pastorale eenheid in oktober 2016 namen we het initiatief om elk jaar een lezingencyclus te organiseren, om in te spelen op de nood aan vorming en reflectie over levensbeschouwelijke thema’s en zingeving.” Hoewel de titel duidelijk aangeeft dat het om een kerkelijk initiatief gaat, mikken de organisatoren bewust niet alleen op gelovigen, maar op een breed publiek, jong en oud, geïnteresseerd in ethiek, religie en zingeving. Sommige thema’s zijn specifiek religieus, andere hebben een maatschappelijk of ethische insteek, stipt Godecharle aan. “We laten ook een predikant aan het woord, omdat oecumene een realiteit is in onze pastorale eenheid.”

DE VREUGDE VAN DE WEG

HET CATECHUMENAAT IN ONS BISDOM

Mensen begeleiden op hun weg naar het sacrament van het doopsel en/of het vormsel: het is een vreugdevol avontuur, ondersteund door de werkgroep Catechumenaat. Zowel voor begeleiders als voor doopen- en vormselkandidaten is het een weg vol onverwachte, sterke momenten en inspirerende ontmoetingen. Iedere kandidaat legt een ander parcours af. Sommige dopelingen werden geraakt door een getuigenis van een christen, anderen volgen het voorbeeld van familieleden. Sommigen wensen het vormsel te ontvangen om kerkelijk te huwen, anderen willen een eerder verlaten draad terug opnemen. Velen van hen zijn christenen uit andere landen of culturen, spreken een andere taal en geloofstaal, gaan anders om met christelijk geloven, Kerk, sacramenten. Dat alles maakt de diocesane ontmoetingsmomenten van deze groep rijk en boeiend.

Bart Willemen

Ken je de werkgroep Catechumenaat uit ons bisdom? Die regelt de aanvragen voor het doopsel en het vormsel van jongeren ouder dan veertien jaar en volwassenen en volgt die op. De werkgroep is samengesteld uit diocesane medewerkers en vrijwilligers, gevarieerd en divers: priesters, diakens en leken, mannen en vrouwen, vertegenwoordigers uit Franstalige, Spaanstalige en Poolse geloofsgemeenschappen in ons bisdom en medewerkers uit geloofsgemeenschappen uit Antwerpen en uit de Kempen. Maandelijks vergaderen ze in het bisschopshuis in Antwerpen om de diocesane samenkomsten en vieringen voor te bereiden en om de communicatie met de plaatselijke begeleiders op te volgen. Eén of twee keer per jaar organiseert de werkgroep een open avond om geïnteresseerden met de werking te laten kennismaken. Met een nieuwe brochure en een nieuwe e-mail als contactadres wil de groep nu sterk inzetten op bekendmaking bij pastores, catechisten en betrokken teamleden in de plaatselijke geloofsgemeenschappen en pastorale eenheden.

Nieuwe start

De hernieuwde energie en interesse voor het vroeg-christelijke catechumenaat sluit aan bij een minder bekende aanbeveling van het Tweede Vaticaans Concilie. In *Sacrosanctum concilium* (1963), de constitutie over de liturgie, lezen we: "Het catechumenaat van de volwassenen, met zijn verschillende graden, moet hersteld worden, en volgens het oordeel van de plaatselijke ordinarius worden ingevoerd. Zodoende kan de tijd van het catechumenaat, bestemd voor een passend onderricht, geheiligd worden door de viering van gewijde riten in opeenvolgende fasen" (nr. 64).

Hiermee voerden de concilievaarders het catechumenaat uit de eerste eeuwen van het christendom terug in. In 1972 verscheen daartoe de officiële *Ordo initiationis christianae adultorum*, in 1980 vertaald naar het Nederlands en opnieuw uitgegeven in 2001.

In 2006 deden de Belgische bisschoppen in *Volwassen worden in geloof*, de visietekst over catechese in de Kerk, nogmaals een oproep om het catechumenaat verder uit te bouwen. Ze beschouwen het traject, de fasering en de liturgische vieringen als model voor alle vormen van catechese, zowel met betrekking tot kinderen als volwassenen. Elke christen blijft een leerling, heeft nood aan blijvende catechese en is mede-begeleider van dopelingen en vormelingen. Ook de gemeenschap heeft een catechetische verantwoordelijkheid. Belangrijk daarbij is de band tussen catechese en liturgie, op weg naar een meer liturgische catechese.

Er beweegt momenteel heel wat op dit vlak in de Kerk. Op het recente internationale congres over de catechese in Rome (20-23 september 2018) over 'De catechist als getuige van het mysterie' verwezen meerdere sprekers naar het catechumenaat als inspiratiebron. Ze bespraken onder andere de meerwaarde van de aanwezigheid van een catechumeen voor een geloofsgemeenschap en de boodschappen die het catechumenaat van de eerste eeuwen van het christendom te bieden heeft aan de catechese en de liturgie in onze huidige geloofsgemeenschappen. De mystagogie, de catechetische fase die volgt op het ontvangen van het sacrament, blijft voor elke christen belangrijk.

Het catechumenaat in ons bisdom

Jongeren ouder dan veertien jaar en volwassenen die de wens uitdrukken om het sacrament van het doopsel te ontvangen tijdens de paaswake, leggen de weg af van het catechumenaat: onder begeleiding van iemand uit de plaatselijke geloofsgemeenschap doorlopen ze een

© Bart Willems

© Marjolein Bruyndonckx

› De catechumenen hebben allen een paarse sjaal om, die ze tijdens de uitverkiezingsviering op 9 maart in de kathedraal kregen van onze bisschop. Het symboliseert dat ze in de veertigdagentijd een periode van inkeer, zoeken en bekering beleven op weg naar het doopsel. Meer dan honderd volwassen doop- en vormselkandidaten en hun begeleiders waren aanwezig.

› Kilda uit Mortsel kijkt uit naar haar doopsel.

traject van een jaar dat zowel individuele begeleiding als diocesane ontmoetingen met de andere catechumenen bevat. Het liturgische jaar bepaalt de weg. De opname in het catechumenaat, met de voorstelling aan de geloofsgemeenschap, gebeurt bij het begin van de advent. Een plaatselijke begeleider ziet de kandidaat dan verschillende keren voor een gesprek. In februari of maart ontmoeten alle catechumenen van het bisdom elkaar in Antwerpen, gevolgd door de viering van de uitverkiezing in de kathedraal. De veertigdagentijd is dan een intense voorbereiding op het doopsel tijdens de paaswake in de plaatselijke geloofsgemeenschap. Voor sommigen gaat de weg dan verder naar het vormsel.

Ook voor het ontvangen van het vormsel gaan jongeren ouder dan veertien jaar en volwassenen onder begeleiding van iemand uit hun plaatselijke geloofsgemeenschap een boeiende weg. De bisschop vormt hen in de kathedraal op Pinksteren of op de vooravond van Allerheiligen. Tevoren ontmoeten alle volwassen vormselkandidaten elkaar op een kennismakingsdag, gevolgd door een viering in de kathedraal, waarbij ze de tekst van het credo overhandig krijgen. Daarna volgt een voorbereidingsperiode op weg naar het vormsel.

- Op Pinksteren, zondag 9 juni, om 10 uur zal mgr. Bonny meer dan tachtig volwassenen vormen in de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal.
- Informatie via catechumenaat@bisdomantwerpen.be bij Ann Joris, coördinator van de werkgroep catechumenaat, en Bart Willems, stafmedewerker voor catechese in bisdom Antwerpen.
- Meer achtergrond en uitleg bij de verschillende stappen in het proces van het catechumenaat in ons bisdom op www.bisdomantwerpen.be (klik links op 'liturgie, catechese en catechumenaat')
- Daar vind je ook de nieuwe brochure *Het catechumenaat in het bisdom Antwerpen*.

MET KILDA ONDERWEG NAAR HET DOOPSEL

In 2019 worden er twintig jongeren en volwassenen gedoopt en tachtig gevormd via de weg van het catechumenaat in ons bisdom. Kilda uit Mortsel is een van hen. De tiener is afkomstig uit Albanië, maar groeide op in Griekenland. In 2014 kwam ze met haar familie naar België. Kilda getuigt graag hoe ze toeleeft naar het sacrament van het doopsel en het vormsel.

Marjolein Bruyndonckx

De meeste kinderen worden gedoopt en gevormd als ze kind zijn. Bij jou is dat anders. Jij bent al zestien jaar. Hoe komt dat?

Inderdaad, ik heb als kind nooit het doopsel of vormsel ontvangen. Ik groeide op in Korinthe, in Griekenland, waar het orthodoxe christendom sterk aanwezig is. Mijn ouders zijn katholiek. Dat geloof kreeg ik mee van thuis uit. Daarom wil ik me graag laten dopen. Ik wil later ook kerkelijk huwen en dan moet je natuurlijk gedoopt zijn.

Waar kijk je het meest naar uit?

Het doopsel is voor mij het belangrijkste. Daarmee begint alles voor mij. Via mijn doopsel word ik opgenomen in de geloofsgemeenschap en mag ik mezelf christen noemen.

Had geloof vroeger ook al een plaats in je leven?

Ja, toch wel. Mijn ouders hebben mij veel geleerd over het geloof. Ze waren een voorbeeld en hebben me geïnspireerd. Ik ga ook regelmatig naar de kerk. Ik geloof dat Jezus echt heeft geleefd en dat Hij een voorbeeld was voor anderen, zoals Hij dat nu is voor mij.

Wat hoop je vanuit de voorbereiding op je doopsel en vormsel mee te nemen?

Ik hoop mooie herinneringen te hebben aan mijn weg naar het doopsel en het vormsel. Als ik later gehuwd ben en kinderen heb, wil ik mijn geloof ook doorgeven aan hen. Dat is belangrijk voor mij.

GROEP IN DE KIJKER

MISDIENAARS, EEN VISITEKAARTJE

› *Misdienaars versterken elkaar op bedevaart naar Rome.*

De misdienaarwerking van bisdom Antwerpen is volop in transitie. Zoals in feite de hele Kerk dat is. "Er is zoveel aan het veranderen, ook binnen de misdienaarsgroepen, dat we ons opnieuw moeten oriënteren", vertelt Ann Joris, de verantwoordelijke voor de misdienaarwerking in ons bisdom. Een nieuw opgerichte adviesraad wil langs verschillende wegen misdienaars tussen twaalf en vijftien jaar enthousiasmeren en vormen."

Saskia van den Kieboom

"De bestaande werking, die jarenlang prima functioneerde en heel wat initiatieven enthousiast heeft gedragen, stond voor een nieuwe uitdaging", duidt Ann. Er werd gekozen om een 'misdienaars-adviesraad' samen te stellen, die voor het eerst samenkwam op 17 januari. Heel wat misdienaarsgroepen uit de vicariaten Antwerpen en Kempen tekenden present.

De misdienaars-adviesraad wordt vanuit IJD opgevolgd en begeleid door Eline Vandendriessche in samenwerking met Ann Joris. Het is een open vergadering waarop iedereen welkom is. "De raad richt zich vooral tot misdienaars tussen twaalf en vijftien jaar en zet in op verschillende vlakken", vertelt Ann uit. "Daarnaast wordt gebrainstormd over het opstarten van een vormingstraject voor zowel begeleiders als misdienaars."

Zo wil de raad een nauwe samenwerking met IJD en de overkoepelende Vlaamse misdienaarswerking bevorderen. Dat kan door als misdienaarsgroep lid te worden van IJD en het vormingsmateriaal te gebruiken dat Jongerenpastoraal de laatste jaren ontwikkelde. Als lid van IJD worden groepen automatisch uitgenodigd voor grotere activiteiten zoals diocesane en interdiocesane misdienaarsdagen, de misdienaarsbedevaarten naar Rome, de bijeenkomsten van de adviesraad en tal van andere IJD-activiteiten die willen verbinden en bemoedigen in persoonlijk geloof.

Daarnaast wil de adviesraad een 'Welkom in de mis' voor misdienaars organiseren. Graag wil de misdienaars-adviesraad het project 'Welkom in de mis' dat al bestaat voor vormelingen, ook als basis aanbieden voor misdienaarsgroepen binnen de vicariaten en pastorale eenheden. "Zo krijgen ze de kans kennis te maken met de opbouw van een viering en de taken van een misdienaar."

"Als derde stap willen we misdienaars inzetten op specifieke jongeren- en familievieringen verspreid over het bisdom. Om elkaar beter te leren kennen, maar ook om verder te kijken dan de eigen parochie en kennis te maken met verschillende manieren van vieren. Ook nodigen we alle misdienaars uit om mee te dienen in de grote pontificale vieringen in de kathedraal op feestdagen."

Tot slot wil de misdienaars-adviesraad een masterclass voor misdienaars inrichten. Momenteel wordt gebrainstormd over hoe zo'n vormingsdag eruit moet zien. Misdienaars die al deze stappen hebben doorlopen, krijgen een certificaat en worden

opgenomen in een lijst van 'gevormde misdienaars'.

"Het stappenplan staat nog in de kinderschoenen", beseft Ann Joris. "Toch heb ik er goede moed in dat het de betrokkenheid van misdienaars vergroot. Het blijft moeilijk om misdienaars te bereiken. Zowel om nieuwe misdienaars aan te werven, als bestaande misdienaars te betrekken bij de activiteiten buiten de parochie. De samenwerking met IJD kan daarin een positieve rol spelen: met het materiaal dat ze hebben ontwikkeld en de grotere activiteiten die veel misdienaars samenbrengen, geven ze misdienaars en begeleiders het gevoel dat ze er niet alleen voor staan." Een andere uitdaging, waarover de adviesraad zich in de toekomst zal buigen, is de vraag waar en hoe misdienaars ingeschakeld kunnen worden bij andere sacramenten zoals doopvieringen en huwelijksvieringen.

"Het aantal misdienaars in ons bisdom lijkt voorzichtig te groeien, omdat op vele plaatsen in het vormseltraject de jongeren worden uitgenodigd om deze taak als 'dienstwerk' te kiezen. Belangrijk is dan ook dat we deze groep en hun begeleiders ondersteuning aanbieden zodat ze ook 'volhouden' na het vormsel", besluit Ann hoopvol. "Priesters zijn alerter om misdienaars te werven. Misdienaars zijn immers een meerwaarde voor vieringen. Ze zijn het visitekaartje van een verzorgde liturgie en inspireren. Jongeren die zichtbaar meevieren geven vieringen een extra dimensie. Juist daarom willen we deze jonge mensen ondersteunen en hen in contact brengen met andere vierende jongeren zodat ze bemoedigd en geïnspireerd blijven in hun toch wel ongewone keuze om misdienaar te willen zijn."

ESTAFETTE

EEN VRIJWILLIGER UIT DE KERK AAN HET WOORD

Paula Sömsen, drijvende kracht achter De Verbeelding, zorgt als een moeder voor de talloze Mariabeelden die straathoeken en pleinen sieren in het historische centrum van Antwerpen.

“Wie in het Antwerpse parochielandschap rondloopt, kent Paula Sömsen. Op vele vlakken is ze onvermoeibaar actief. Vandaag nog steeds betrokken in de taallessen voor nieuwkomers ‘Harmattan’ bij De Loodsen en bij het onthaal van de Sint-Antoniusparochie, maar vooral bekend als drijvend kracht achter de vzw Voor Kruis en Beeld of ‘De Verbeelding’, een wat hippere naam die de groep zelf graag hanteert. Deze kleine beweging ijvert voor het behoud en het beheer van het openbare religieuze beeldenpatrimonium van Antwerpen. Het meest in het oog springen de talloze Mariabeelden in de historische binnenstad.

De vzw Voor Kruis en Beeld zag in 1934 het levenslicht. “In het verlengde van de vroegere buurtgemeenschappen en broederschappen wilde de vereniging het belang van madonna’s en andere heiligenbeelden in de kijker zetten”, legt Paula uit. “Maria was in een periode waarin

nog geen sprake was van sociale zekerheid en bijstand een belangrijk aanspreekpunt in tijden van nood. In steegjes en achterstraatjes ontstonden buurtgenootschappen die ook in hun stukje straat een Madonna- of ander heiligenbeeld wensten. Gaandeweg groeide zo een traditie. Soms zelfs was er sprake van enige concurrentie om het mooiste beeld van de wijk of stad te hebben. Iedereen deed letterlijk zijn ‘duit in het zakje’ om het beeld mooi te onderhouden en extra te versieren bij bijzondere kerkelijke feesten. In veranderende tijden kregen deze beelden een nieuwe plek. Bij de komst van de stadsverlichting verhuisden ze naar de hoeken van de straat, net onder de straatlantaarn.”

“Vandaag zijn deze beelden een teken van een verloren volksdevotie, het collectieve gedragen geloof van een gemeenschap”, benadrukt Paula beziel. “Voor de vrijwilligers van De verbeelding gaat het ook om meer dan het behoud van een beeld. Het gaat om het zichtbaar houden en maken van dat betrokken volksgeloof. Die beelden hadden slechts een beperkte link met een parochie, want het waren destijds straat- en wijkgemeenschappen die de zorg ervoor op zich namen. Die mooie traditie vraagt om een plaats in onze sterk veranderende tijden.”

Paula zelf is inmiddels ruim dertig jaar betrokken bij deze kleine maar dappere vereniging. Tot begin de jaren 1980 stond de stad in voor het onderhoud van dit patrimonium. Nadien ging deze zorg vanuit de stedelijke overheid verloren omdat de eigenaar van het pand waarbij het beeld staat in feite ook de eigenaar van het beeld is. De stedelijke overheid was bovendien van oordeel dat er andere prioriteiten waren om zorg en budget aan te besteden. Gelukkig sprong de vereniging Voor Kruis en Beeld in de bres. Een tiental vrijwilligers

bewaken de toestand en de evolutie van de Madonna’s en heiligenbeelden in het centrum van Antwerpen, waarbij ze focussen op de 165 beelden binnen de Leien. Ze kregen elk een aantal straten toegewezen en checken minimaal om de drie maanden de beelden in deze sector visueel. En dat blijkt meer dan noodzakelijk: een bouwkraan onthoofdde Maria, een hagelbui beschadigde een heilige, verbouwingswerken bedreigen een andere Madonna ... Telkens schieten de vrijwilligers in actie om met de eigenaar in gesprek te gaan en deze te begeleiden in de zoektocht naar oplossingen: van contacten met restaurateurs tot het begeleiden van subsidiedossiers.

Naast de concrete bescherming van de beelden ijvert de vereniging ook voor de promotie en een draagvlak voor deze beelden. Zo werd al tweemaal een lijvig fotoboek uitgegeven over de diverse beelden in Antwerpen en verzorgen Paula en de andere vrijwilligers van de vereniging gegidste wandelingen. Dan staat Paula graag stil bij het zingevende karakter van de Madonna’s. “Maria glimlacht naar de straat om te laten zien hoe haar Zoon naar de straat kijkt”, citeert ze professor Jacques Claes uit het boek *Madonna- en heiligenbeelden in de Antwerpse binnenstad*. Voor Paula gaan haar engagement voor mensen in de marge en haar streven voor het behoud van de Madonnabeelden hand in hand. Het zijn de ankerpunten van haar geloof. Geen erfgoed, maar levend op de hoeken van de straat. ”

Madonna- en heiligenbeelden in de Antwerpse binnenstad, Antwerpen, 2010, 272 blz., met zeshonderd foto's en uitslaande plattegrond. Prijs: 19,50 euro. Info en bestellen via www.verbeelding.be.

DE KIOSK

MEDEDELINGEN

ZENDINGEN

Caroline **Decanniere** werd per 10 maart 2019 gezonden als pastoraal werkster en bevestigd in haar functie als teamlid, verantwoordelijke liturgie en gebed en parochieassistente in de parochies van de pastorale eenheid Heilige Augustinus (Dessel, Mol (Postel), Retie), en dat tot 7 september 2023.

Karen **Somers** werd per 1 maart 2019 gezonden als pastoraal werkster en bevestigd in haar functie als pastoraal ziekenhuiswerkster in Antwerpen, campus ZNA Sint-Elisabeth, voor een periode van zes jaar.

BENOEMINGEN

Lambert **Leijssen**, voorheen verantwoordelijke van de gemeenschapsopbouw van de pastorale eenheid Clara van Assisi (Oud-Turnhout, Turnhout), werd per 1 januari 2019 benoemd tot teamlid van die pastorale eenheid, tot 7 september 2022. Hij blijft moderator van de teamvergaderingen.

Marc **Lodewyckx**, diaken van ons bisdom, voorheen diaken in de parochies van de pastorale eenheid De Heilige Apostelen (Balen, Mol), werd per 1 maart 2019 benoemd tot diaken in de parochies van de pastorale eenheid Heilige

Gummarus en Zalige Beatrijs (Lier), voor een periode van zes jaar.

Adeel **Mazhar**, minderbroeder-kapucijn, werd per 1 januari 2019 benoemd tot parochievicaris in de parochie Antwerpen, Onze-Lieve-Vrouw-ten-Hemel-Opgenomen, voor een periode van zes jaar.

Kris **Smet**, priester van ons bisdom, voorheen parochievicaris in de parochies van de pastorale eenheid Onze-Lieve-Vrouw (Essen, Kalmthout), werd per 1 maart 2019 benoemd voor het pastoraal dienstwerk in de voorzieningen van de groep Armonea gelegen op het grondgebied van het bisdom Antwerpen, voor een periode van zes jaar.

Josef **Jef Smits**, priester van ons bisdom, voorheen vertegenwoordiger van de katholieke eredienst in de gevangenis van Antwerpen, werd per 1 april 2019 benoemd tot parochievicaris in Antwerpen, Sint-Walburgis en tot pastoraal ziekenhuiswerker in het Heilig Hartziekenhuis in Lier, in de pastorale eenheid Heilige Gummarus en Zalige Beatrijs (Lier), voor een periode van zes jaar.

Emmanuel Kwame **Tomfiah**, spiritijn, voorheen parochievicaris in de parochies van de pastorale eenheid Clara van Assisi (Oud-Turnhout,

Turnhout), werd er per 1 januari 2019 benoemd tot teamlid en verantwoordelijke van de gemeenschapsopbouw, de liturgie en het gebed, en tot pastoor van deze parochies, voor een periode van zes jaar.

Bart **Verheyen**, diaken van ons bisdom, werd per 1 januari 2019 tevens benoemd tot teamlid van de pastorale eenheid Clara van Assisi (Oud-Turnhout, Turnhout), voor een periode van zes jaar.

Wencke **Vervecken** werd per 1 april 2019 benoemd tot teamlid en verantwoordelijke voor de verkondiging en de catechese in de pastorale eenheid Immanuel (Aartselaar, Boechout, Hove, Kontich en Lint), voor een periode van zes jaar.

STOPZETTING

Lieven **Snyers**, priester van ons bisdom, nam per 1 januari 2019 ontslag als leidinggevend priester in de parochies van de pastorale eenheid Clara van Assisi (Oud-Turnhout, Turnhout). Hij behoudt zijn overige functies. De bisschop stelt er prijs op bij deze gelegenheid zijn medewerker van harte te danken.

OVERLIJDEN

Liliane **De Rijdt**, pastoraal werkster van ons bisdom, overleed in Houtvenne op 2 februari 2019. Ze was onder meer actief als verantwoordelijke voor de Katholieke Vereniging voor Gehandicapten (1997 – 2001). Ze werd geboren in Hulshout 2 januari 1948 en gezonden op 25 november 1995.

Alfons **Van Gorp**, priester van ons bisdom, overleed in Turnhout op 22 maart 2019. Hij was onder meer actief pastoor in Rijkevorsel, Sint-Jozef en Rijkevorsel, Sint-Willibrordus. Hij werd geboren in Kasterlee op 23 juli 1931 en priester gewijd in Mechelen op 8 april 1956.

“God van liefde, zegen Caroline in haar engagement voor uw Kerk. Wanneer ze dicht bij de mensen wil zijn, geef haar dan kracht. Wanneer ze verhalen vertelt, laat uw woorden dan klinken. Kerf uw allesomvattende liefde en onverwoestbare hoop in haar hart. Dat we samen verder bouwen aan uw woning onder de mensen. Dat vragen we u door Christus, onze Heer.” Zo bad onze bisschop met de gelovigen van de pastorale eenheid Heilige Augustinus in de Sint-Martinuskerk bij de zending van Caroline Decanniere.

© PE Heilige Augustinus

➤ Op 20 maart maakte mgr. Bonny tijd voor de jonggepensioneerden. Met een gezellig samenzijn, een hartelijke babbel en een heerlijke maaltijd dankte hij hen voor hun inzet.

© Kathleen Verbergh

➤ Louis Van Lommel glunderde op de eerste cover van het nieuwe magazine van ons bisdom, *Relevant*, dat gelanceerd werd in oktober 2012.

Louis **Van Lommel**, priester van ons bisdom, voormalig vicaris-generaal van het bisdom Antwerpen, pastoor van Antwerpen, Onze-Lieve-Vrouw-ten-Hemel-Opgenomen, bisschoppelijk vicaris voor onderwijs (1994-2009) en titulair kanunnik van het kapittel van de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal van Antwerpen overleed in Edegem op 10 april 2019. Hij werd geboren in Olen op 8 december 1941 en priester gewijd op 27 juni 1967.

Marcel **Van Lommel**, priester van ons bisdom, overleed in Huldenberg op 24 februari 2019. Hij was onder meer actief als president van het Sint-Jozefseminarie van het aartsbisdom, als lid van het team Universiteitspastoraal Antwerpen, met opdracht UIA, en als inspirerend lid van de opleidingscommissie voor pastoraal werkers en werksters en diakens en van de commissie

CHRISTUS LEEFT

Paus Franciscus schrijft zijn postsynodale apostolische exhortatie *Christus vivit* (Christus leeft) na de Jongerensynode van oktober 2018 in de verfrissende vorm van een brief aan jonge mensen (en heel het godsvolk). “Christus onze hoop, hij leeft, en hij is de mooiste jeugd van deze wereld!” Dat begin werkt Franciscus uit in negen hoofdstukken. *Gods woord over jongeren* (1) en *Jezus-Christus altijd jong* (2) richten de blik op de Heilige Schrift. In *Jullie zijn Gods hier en nu* (3) leest de paus diverse situaties waarin jongeren zich bevinden en hoe God zich daarin openbaart: in licht en toch ook veel duisternis. Maar *Het grote nieuws voor alle jongeren* (4) in deze wereld luidt in drie stappen: God is liefde – Christus redt jou – en Christus leeft! *Wegen van jong zijn* (5) belicht vanuit dat grote nieuws dromen en keuzes maken, experimenteren, in groeiende vriendschap met Christus tot engagement komen. Ja, jongeren kunnen missionarissen zijn. In *Jongeren met wortels* (6) brengt de paus jong en oud samen.

In de laatste drie hoofdstukken gaat de paus in op de Kerk en jongeren. *Jongerenpastoraal* (7) moet synodaal verlopen, in een samen op weg. Eenvoudig en mooi is de schets van *De roeping* (8). Huwelijk en celibaat, gewijd ambt en religieus leven worden aangereikt als wegen van “er zijn voor anderen” waarin je de diepste vervulling van jezelf vindt. *Onderscheiding* (9), het stokpaardje van de paus (waarover *Relevant* reeds uitvoerig berichtte in mei-juni 2017), wordt in deze brief de wijze waarop jongeren hun persoonlijke roeping kunnen vinden.

Het vertrouwen en het geloof van Franciscus in jongeren blijkt uit zijn slotzin:

“Als jullie daar aankomen waar wij nog niet aangekomen zijn, heb dan het geduld ons op te wachten.”

(Stijn Van den Bossche)

Info op <http://w2.vatican.va> en Kerknet.
Binnenkort verschijnt een Nederlandse vertaling.

pastoraal werkers en werksters. Hij werd geboren in Antwerpen op 10 februari 1928 en priester gewijd in Mechelen op 27 januari 1952.

EIGEN DIENSTEN

Jan **Kint** nam per 1 mei 2019 ontslag als adjunct van de bisschoppelijk vicaris bevoegd

voor het vicariaat Antwerpen. De bisschop stelt er prijs op bij deze gelegenheid zijn medewerker van harte te danken.

Christel **Chris Stoffelen** ging per 19 april 2019 aan de slag binnen het diocesaan econoomaat om de dekenale vzw's te ondersteunen en als beheerder van de private stichting Vicariaat Antwerpen.

LERENSLANG

DE SPIRIT VAN HET VORMSEL

“Bekijk het vormsel als een intieme ontmoeting met Christus en een uitdaging om als christen te leven”, noodt Bart Paepen in deze vormseltijd. “De vormelingen mogen in een vormselviering voelen dat de Heilige Geest hen persoonlijk raakt op het moment van de zalving. Ze mogen duidelijk de oproep ‘Goede moed, sta op, Hij roept u!’ aan hun adres horen.” Deze ‘spirit van het vormsel’ ervaart de verzamelde gemeenschap in de viering van het vormselsacrament.

Bart Willemen

“Goede moed, sta op, Hij roept u!” Met deze oproep uit het verhaal over de ontmoeting tussen Jezus en de blinde Bartimeüs leidde vicaris Bart Paepen eind vorig jaar drie avonden over de ‘Spirit van het vormsel’ in. In Antwerpen, Sint-Job en Turnhout kwamen vormselcatechisten en vormheren samen voor vorming, ontmoeting en uitwisseling.

Bart stipte drie beleidskeuzes aan die de ervaring van deze ‘spirit’ mogelijk maken in de vormselviering: “Samen zingen met heel de gemeenschap is een belangrijke dragende bouwsteen voor de vormselviering. De symboliek van het lichaam in de vormselliturgie maakt het mogelijk om de kernriten van het vormsel tot hun recht te laten komen. Ga voor een korte en krachtige viering van maximum negentig minuten.” Met deze beleidskeuzes gaan we de komende jaren op weg.

Samen zingen

Vormselvieringen waarin velen meezingen, worden gesmaakt. Toch is dat niet vanzelfsprekend. Om het meezingen te bevorderen, schenk je best aandacht aan liturgische muziek als rode draad in de vieringen tijdens de catechesewerking. Samen oefenen met vormelingen, ouders, parochiekoor en zondagsgemeenschap is een gemeenschapsvormende activiteit, die ook de spirit van de vormselviering kan versterken. Vormelingen en geloofsgemeenschap begeleiden zo elkaar.

De symboliek van het lichaam

In de orde van dienst van de vormselliturgie krijgt de symboliek van het lichaam van elke aanwezige veel aandacht. Zowel de zintuigen, bijvoorbeeld onder de vorm van stilte en de geur van het chrisma, als houdingen en bewegingen zoals de handoplegging stellen het lichaam als ‘tempel

van de Heilige Geest’ tegenwoordig. Liturgie is sterk lichamenlijk. Net zoals bij vele zaken kan die symboliek van het lichaam in de vormselviering pas beginnen groeien als je ze van binnenuit begrijpt en er aandacht voor hebt. De stilte blijkt vaak een krachtig middel om die symboliek te verdiepen. Net zoals we hierboven aangaven, kun je deze stilte maar leren door erover van gedachten te wisselen en erop te oefenen, met vormelingen, ouders en de hele geloofsgemeenschap.

Kort maar krachtig

Deze gevleugelde woorden zijn doorgaans bedoeld als een compliment. En dat geldt ook voor een vormselviering, hoewel niet alle factoren afhangen van de plaatselijke catechisten en begeleiders. Hoe groter de groep vormelingen, des te belangrijker wordt het overdacht en bewust plannen van intrede, zalving, communie en uitrede. Wanneer de plaatselijke groep catechisten het overzicht van de vormselviering bezorgt aan de beleidsverantwoordelijke, wordt dan ook wel eens gevraagd na te gaan welke bewegingen en symbolische handelingen in de viering aan bod komen. Dat bewustzijn van de liturgische tijd en ruimte in een overdachte spanningsboog van negentig minuten is een mogelijke weg naar het ervaren van de ‘spirit van de vormselviering’.

- Informatie, achtergrond en inspiratie over het vormsel vind je op www.bisdomantwerpen.be (klik links op ‘Liturgie, catechese en catechumenaat’ en daarna op ‘vormsel’).
- Daar vind je ook de brochure *Welkom, vormeling!* die het vormsel beschrijft als start van ‘jong en gelovig’ leven, en een handreiking. Met deze brochure stelt IJD stelt zichzelf en haar werking en activiteiten aan de vormelingen voor.
- Meer achtergrond over de catechetische weg naar en na het vormsel vind je in *Pastoraal bij het vormsel: catechese en gemeenschap* (2010) en *De sacramenten van de christelijke initiatie bij kinderen en jongeren vandaag* (2013), twee publicaties van de Belgische bisschoppen bij Licap.
- Met vragen kun je terecht bij vormsels@bisdomantwerpen.be
- In het najaar vinden opnieuw ontmoetings- en vormingsavonden over het vormsel plaats: op 3 oktober in het TPC in Antwerpen en op 9 oktober in het OC Lichtaart, telkens om 20 uur. Meer informatie via de website van het bisdom en de diocesane vormingskalender.

DOORKIJK

BEZINNING

> Jos Bonroy

VAN 'DEUR VAN DE HEMEL' TOT 'STER DER ZEE'

“

“Liefde gaf u duizend namen”

”

Het is het best gekende Marialied in Vlaanderen. We mogen terecht zeggen dat onze liefde voor Maria haar vele namen heeft gegeven. Die namen zijn ontstaan uit het geloof en de ervaring dat Onze-Lieve-Vrouw voor mensen een liefdevolle moeder is. Haar liefde voor ons komt eerst, voor onze erkenning en waardering. Op zijn kruis heeft Jezus haar als onze moeder aangewezen (Johannes 19, 25-27).

*“Liefde gaf u duizend namen: groot en edel, schoon en zoet.
Maar geen een die 't hart der Vlamen even hoog verblijden doet
als de naam, o moedermaagd, die gij in ons landje draagt.
schoner klinkt hij dan al d' and're: Onze-Lieve-Vrouw van Vlaand'ren.”*

Ons bisdom en zijn prachtige kathedraal zijn aan Onze-Lieve-Vrouw toegewijd. Bij het beeld van Maria daar branden steeds kaarsen, uit dank of uit nood door bezoekers er geplaatst. Op meerdere plaatsen in Vlaanderen wordt Maria op een gelijkaardige en toch ook specifieke wijze vereerd. Ik noem er enkele: in Hasselt met 'Maria, Virga Jesse', in Tongeren met 'Maria, Oorzaak onzer Blijdschap', de Mariaheiligdommen van Oostakker, Dadizele, Halle, Hanswijk (Mechelen), Edegem, Meersel-Dreef en Scherpenheuvel.

*“Waar men gaat langs Vlaamse wegen, oude hoeve, huis of tronk,
komt men u, Maria, tegen, staat uw beeltenis te pronk,
lacht ons toe uit linden groen bloemenkrans of blij festoen.
Moge 't nimmer hier veranderen.
O gij Lieve-Vrouw van Vlaand'ren.”*

Deze strofe roept bij oudere mensen herinneringen op uit hun jeugd. Het lied *De veldkapel* illustreert dat:

*“Het wemelt in de mei van blonde kleinen nabij de veldkapel.
De takken van de grote linden deinen, rondom de veldkapel.
Maria hoort de zoete litanieën der boerenkind'ren en der honingbieën.
Ave Maria, ave Maria.”*

Vandaag komen gelovigen vooral tijdens de meimaand nog samen bij versierde kapelletjes of Lourdesgrotten om er te bidden tot Maria. Ook

wandelaars en wielertoeristen passeren, de weg zoekend van het ene knooppunt naar het andere. Ze houden er halt en rusten even, letterlijk en figuurlijk. Geregeld zien we op die plaatsen een bloem of een kaarsje, door een van de passanten neergezet voor Maria, hopen op verhooring.

*“Blijf in 't Vlaamse herte tronen, als de hoogste koningin,
als de beste moeder wonen in elk Vlaams huisgezin.
Sta ons bij in alle nood, nu en in het uur der dood,
ons, uw kind'ren, en ook d' and'ren, liefste Lieve-Vrouw van Vlaand'ren.”*

Dat lied kan een gebed worden waarin we Maria eren, ons aan haar toevertrouwen en haar smeken om ons te behouden in alle nood en om ons te brengen bij haar zoon, Jezus, die voor ons de weg, de waarheid en het leven wil zijn (Johannes 14, 6).

Paus Clemens IX bracht de namen, door de tijd heen aan Maria gegeven, samen in de litanie van Loreto, gewoonlijk de litanie van Onze-Lieve-Vrouw genoemd. Ik noem er enkele: moeder van de Kerk, moeder van goede raad, koningin van de vrede, deur van de hemel, heil der zieken, troosteres van de beproefden, hulp van de christenen, morgenster, oorzaak onzer blijdschap, ster der zee ... Later werden vanuit de volksdevotie nieuwe namen toegevoegd.

Duizend namen is ook de titel van een boek van de hand van Rita Ghesquière (Uitgeverij Averbode, 2018) over het beeld van Maria in de Europese literatuur. De auteur besluit: “Terwijl onze samenleving Maria nog maar weinig ruimte biedt, toont de literatuur hoe sterk ze verankerd is in en deel uitmaakt van het cultureel erfgoed ... Die rijke schat aan beelden, verhalen en bij momenten ook de kritische toon, openen zo een weg om de afstandelijkheid, de schroom en de schaamte van onze tijd te overwinnen en met andere, nieuwe ogen naar Maria te kijken.”

Jos Bonroy

verantwoordelijke Diocesane Lourdesbedevaarten Antwerpen

Jongerenpastoraal IJD - Antwerpen
 ijdantwerpen@ijd.be • 03 454 11 44

LAST MINUTE MET IJD OP REIS

Hoera, de zomer komt eraan! Ben je nog op zoek naar een zinvol kamp of een inspirerende reis? Kom dan last minute mee met IJD!

JEP!

JEP!, dat is de ideale start van de zomer. JEP! is een zomerkamp voor jongeren tussen 12 en 25 jaar. Tijdens een heerlijke week kamperen, lachen en relaxen in de zomer verkennen we spelenderwijs wat geloof in ons leven kan betekenen (12-16-jarigen) en experimenteren we door inspirerende verhalen op ons leven te leggen (16-19 en 19-25-jarigen). Kortom, JEP! is intens genieten!

"JEP! is een week vol plezier, ontspanning, gesprek, oude vrienden terugzien en er een heleboel nieuwe bijmaken!" (Anke Schallenbergh)

Ganagobie

Dankzij het benedictijnse ideaal *ora et labora*, bid en werk, dicht bij God, anderen en jezelf komen. Dat is Ganagobie! Samen maken we tijd voor wat het hart en lichaam deugd doet en nieuwe kracht geeft. Idyllische dorpjes en mooie meren liggen om de hoek en smeken om bezoek.

Tocht vol 'spirit'

We gaan samen op tocht: jongeren, volwassenen en gezinnen. Bij ons vertrek zijn we te gast bij de Tibériade-gemeenschap. Vandaar stappen we naar Orval, waar we een dag meelevens op het ritme van de abdij. We denken, spreken, bidden en vieren vanuit alle mooie dingen die in het hart van een mens kunnen groeien wanneer hij zich openstelt voor Gods goede Geest.

Taizé

Taizé is een internationale, oecumenische gemeenschap in het zuiden van Bourgondië in Frankrijk. Sinds het einde van de jaren 1950 vinden

duizenden jongeren uit vele landen de weg naar Taizé. Ze nemen er deel aan de dagelijkse gebedstijden en de internationale ontmoetingen over Bijbel en cultuur.

"Wanneer je samen met duizenden andere jonggelovigen, hoe divers ze ook zijn, je geloof uitzingt, dan doet dat iets met je als mens." (Frederik Ghesquire)

Orval Jongeren in Gebed

Wil je kennismaken met het gebed van christenen? Wil je persoonlijk gebed verdiepen of nog meer thuis komen in het samen vieren? Dan is dit initiatief voor jou: een leerschool in gebed met jonge mensen, in de rust van de abdij van Orval. OJP – dat staat voor *Orval Jeunes en Prière* – nodigt jongeren tot dertig jaar uit om geloofservaringen te delen en samen tot rust te komen.

Lourdes

Deze zomer krijg je opnieuw de magnifieke kans om naar Lourdes te trekken. Met moeder Maria als gids ontdek je Lourdes van binnen en van buiten met alles wat erbij hoort: het heiligdom verkennen, vieren, de lichtjesprocessie, ontmoeting, ontspanning, enzovoort.

Marjolein Bruyndonckx

Meer weten? Surf naar zomert.ijd.be/!

EEN HART VOOR GEVANGENEN

Op **vrijdag 10 mei** organiseert Inspirelli Hoogstraten-Rijkevorsel in samenwerking met de pastorale eenheid Sint-Franciscus, Het Leerke vzw, Without Walls vzw en KVLV Hoogstraten de derde editie van 'gevangenen omarmen'. Deze dag staat in het teken van solidariteit voor daders, slachtoffers en hun familie, opdat we hen niet zouden vergeten. Het symbool van de dag is dan ook een **'vergeet-me-nietje'**.

Verskillende scholen van Hoogstraten werken mee aan het project. De jongeren verzamelen aan **parochiezaal Pax** om samen te **zingen, een kaarsje te branden en even stil te vallen**. Het evenement wordt afgesloten met een **wandeling naar de gevangenis**, waarbij een menselijke ketting wordt gevormd van parochiezaal Pax tot aan de penitentiaire instelling.

Behalve leerlingen zijn natuurlijk alle geïnteresseerden welkom om deel te nemen aan deze solidariteitsmiddag. Wil je graag meewerken aan dit project? Stuur dan gerust een e-mail naar **marjolein.bruyndonckx@ijd.be**. Meer informatie vind je via **inspirelli.ijd.be**

© Donatienne de Borman

© Agnes Bouwen

READY TO PLAY

OUDERWETS GEZELLIG KLETSEN

Ga even offline en start een echt en leuk gesprek met de *Kletspot*! Hilariteit alom gegarandeerd.

Vroeger voerde je de mooiste gesprekken aan de keukentafel, in de jeugdbeweging, op een familiefeest. Tegenwoordig kijken mensen gebiologeerd naar al wat over het scherm flitst van hun gsm, tablet of computer. Hoog tijd om daarin verandering te brengen! Oprechte aandacht voor elkaar schept immers meer waardering en gezelligheid.

Daarom voegt IJD Antwerpen de *Kletspot* toe aan haar documentatiecentrum. De *Kletspot* is een spel zonder spelregels. Je haalt eenvoudigweg het deksel van de pot, trekt er een kaartje uit en je hebt urenlang plezier met de vragen en dilemma's op de kletskaarten. Kortom, het is de ideale gespreksstarter!

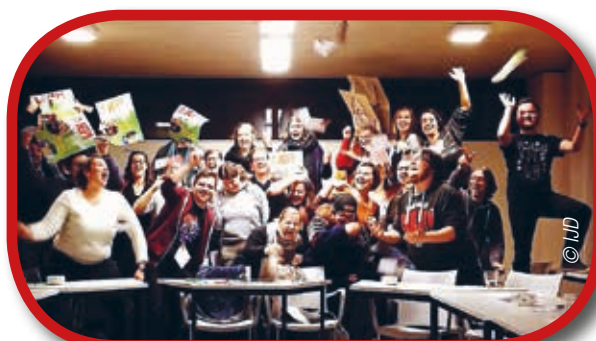
Welke **droomreis** wil jij nog maken?

Zou je **liever** 15 cm kleiner zijn of 25 kilo zwaarder?

Wat is jouw **grootste blunder**?

© IJD

© IJD

ONTDEK DE JEUGD JEP!-CREW

Elk jaar in februari trekt de JEP!-crew op voorbereidingsweekend om opnieuw een geweldig JEP!-kamp klaar te stomen. En stomen deed het dit jaar tijdens dat weekend op het TPC in Antwerpen. We brainstormden over inhoud, grote spellen, het onthaal en het free podium. Tussendoor konden we gelukkig ook stoom afdalen ... De sfeer zit alvast goed!

Op zaterdagavond kwamen alle begeleiders bijeen om elkaar wat beter te leren kennen. Meteen kwamen ze ook meer te weten over het kampthema en hun leefgroep. En ... ze zijn alvast dolenthousiast. Jij ook? Neem dan zeker een kijkje op **jep.ijd.be**. Inschrijven kan via **www.regi.ijd.be/jep2019**.

TOT OP JEP!?

1. Toasten met bubbels? Of met koffie! Mark en Ida Van Elsen-Gijsbrechts uit Brasschaat waren op 29 maart vijftig jaar gehuwd op de nationale Koffiestopdag van Broederlijk Delen. Een hele dag waren ze in de weer, niet om te vieren, maar om koffie te schenken. Een engagement waarvoor directeur Lieve Herijgers hen warm bedankte.

2. Op 22 maart verzamelden enkele honderden mensen aan moskee Noor-Al-Haram in Antwerpen-Noord. Een kleine interreligieuze groep jongeren nam spontaan het initiatief tot een korte wake tijdens het vrijdaggebed. Ze herdachten de slachtoffers van de aanslagen in Brussel en de slachtoffers van de aanslagen op twee moskeeën in Nieuw-Zeeland eind maart.

3. Staan de Antwerpse kerken leeg? Al in 2016 werd voorspeld dat de kerken in ons land leeg zouden staan. En misschien ben jij ook geneigd 'ja' te antwoorden. Een fototentoonstelling van Brandpunt 23, een collectief van maatschappelijk geëngageerde fotografen, in samenwerking met Orbit Antwerpen, de leerlingen 6ORAb van het Sint-Norbertusinstituut, Pro Migrantibus vzw en Thomas More Hogeschool, bewijst het tegendeel. Er wordt nog veel en kleurrijk gevierd in vele christelijke geloofsgemeenschappen in de Antwerpse kerken. De fotoreeks kan op afspraak ontleend worden. Info bij antwerpen@orbitvzw.be.

4. Vette dinsdag: de dinsdag voor Aswoensdag en traditioneel het einde van de carnavalsperiode en het begin van de vasten. Een vergeten traditie die jaren geleden door deken Eric Thielemans in het leven werd geroepen, wordt nu in ere hersteld door het dekenaat Kempen-West. En wees gerust, eens iedereen aanwezig was, pastores en teamleden van de pastorale eenheden, werd de 'grauwe' was van de waslijn gehaald.

1

© BD

2

© Jan Kint

3

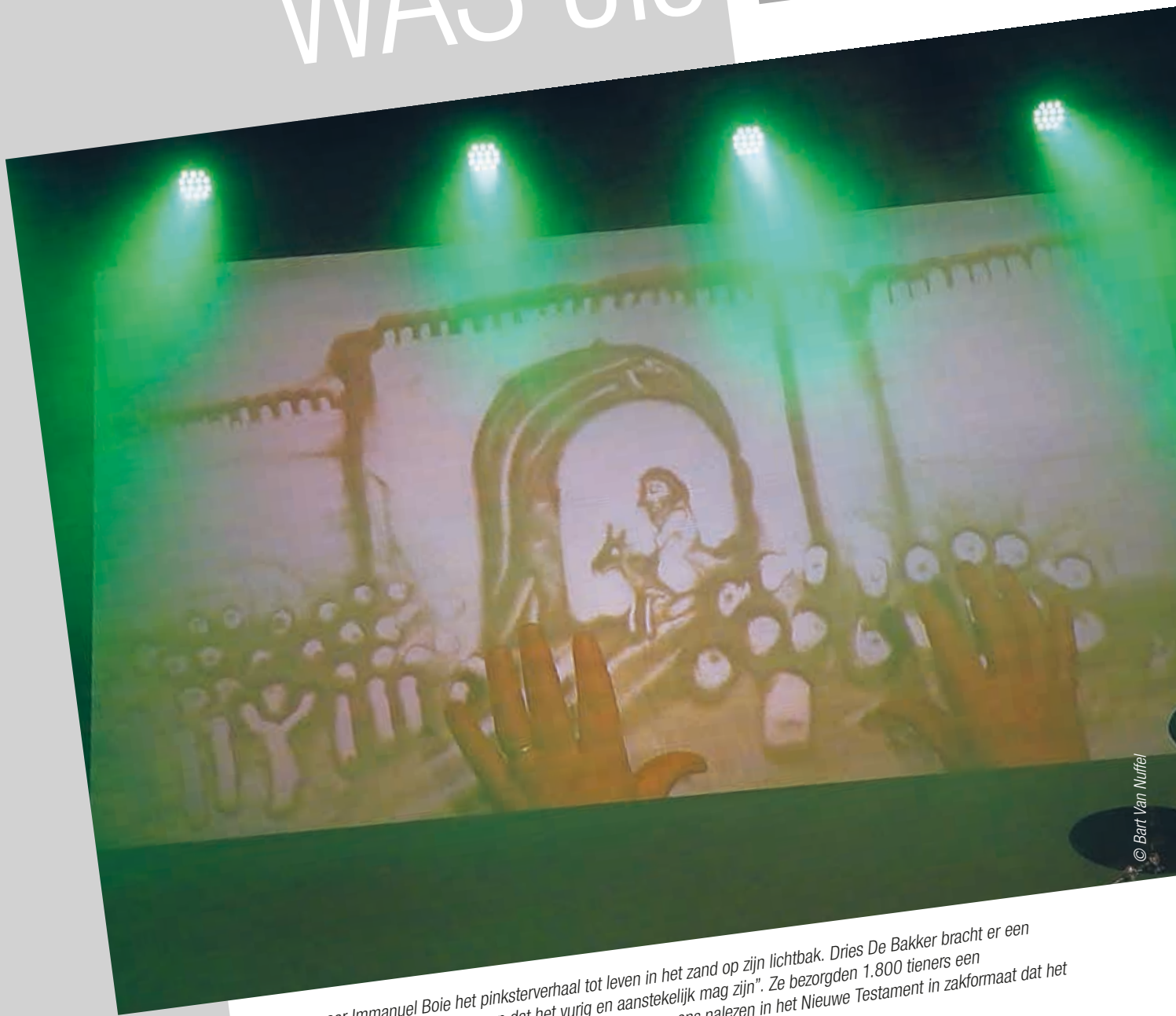
© Ilse Van Halst

4

© Geert Ruynders

WAS JIJ ERBIJ?

Vingervlug bracht zandkunstenaar Immanuel Boie het pinksterverhaal tot leven in het zand op zijn lichtbak. Dries De Bakker bracht er een eigentijdse versie van, op maat van kinderen, "in de hoop dat het vurig en aanstekelijk mag zijn". Ze bezorgden 1.800 tieners een onvergetelijke Vormelingendag op 30 maart in Lier. En zij kunnen het verhaal nog eens nalezen in het Nieuwe Testament in zakformaat dat het Vlaams Bijbelgenootschap hun cadeau gaf.

HET VOORVAL UIT HET LEVEN GEGREPEN

Echt

De mooie jonge twintigster stond met natte ogen en een vriendin op de Quai de la Tournelle te kijken naar de langzaam zieltogende Notre-Dame. "Ze heeft ons zolang graag gezien, dat we nu bij haar moeten waken tijdens haar doodstrijd", zei ze tegen de journaliste van A2. Voor mij de meest indrukwekkende uitspraak na een avond hallucinant tv-kijken.

Twee dagen voordien was ik in de Verenigde Staten en had ik nog maar eens een nieuwe editie gekocht van het beroemde kinderboek met de lange titel *The Velveteen Rabbit or how Toys become real*, vertaald *Het Fluwelen Konijn of hoe speelgoed écht wordt*. Daarin krijgt een jongetje een konijn dat, eens het in de speelkamer belandt, meteen heel hooghartig en vernederend gepest wordt door de mechanische speelgoed. Ze zeggen: "Wij zijn het echte speelgoed, want we hebben versnellingen, schakelaars, fluitjes en zijn 'opwindbaar'. Jij bent gewoon een gevuld konijn. Je bent geen écht speelgoed." Daar wordt het fluwelen konijn geweldig depressief van. Het kruipt stilletjes in een hoekje achter een goedgehartig leren hobbelpaard dat al heel lang in de kinderkamer woont en door het vele berijden er gehavend uitziet. Het konijn vraagt het hobbelpaard: "Wat betekent dat: écht zijn? Wil het zeggen dat je versnellingen moet hebben en hendeltjes?" Het hobbelpaard antwoordt: "Écht zijn gaat niet over hoe je gemaakt bent, écht zijn is iets wat je overkomt. Als het jongetje hier in huis jou een heel lange tijd graag ziet, niet alleen om met je te spelen, maar jou écht graag ziet, dan wordt je écht!" "Doet dat pijn?", vraagt het konijn. "Soms wel", antwoordt het hobbelpaard, want hij sprak altijd de waarheid. "Maar als je écht bent, vind je het niet erg om soms gekwetst

te worden." "Gebeurt écht worden ineens of gebeurt het beetje bij beetje?", vraagt het konijn verder. "Het gebeurt niet ineens", antwoordt het paard. "Je wordt het en dat duurt soms heel lange tijd. Daarom overkomt het speelgoed niet dat makkelijk door de knieën gaat of altijd in de watten gelegd wil worden. Over het algemeen zijn speeltuigen zoals hobbelpaarden: tegen de tijd dat ze écht geworden zijn, zijn de meeste van hun manen kwijt of is hun staart uitgerukt of zit er een oog los. En dat heeft volstrekt geen belang, want eens je écht geworden bent, zie je er nooit meer lelijk uit, behalve dan voor speeltuigen die het niet begrijpen." De Notre-Dame heeft de Parijzenaars achthonderdvijftig jaar lang graag gezien. En hen bij alle wel en wee staande gehouden. En daardoor stonden duizenden stamelend en prevelend op stoepen en kaaien om niet een gebouw maar een stervende Lieve-Vrouw terzijde te staan. Want in weerwil van dikke lagen secularisatie voelden ze allemaal terug hoe écht de Notre-Dame hen had gemaakt.

Ronald Sledsens

© Ronald Sledsens

› Ronald Sledsens

relevant

geloof / kerk / mens / maatschappij

Volgende keer:

HOE ZIJN WE OP WEG?

www.relevant-bisdomantwerpen.be